Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...ай 1921 оной ...иин 21-һээ гарана | № 277 (15900) | 1981 оной декабриин 3, четверг | Сэн 2 мүнгэн.

РСФСР-эй арбадахи зарлалай Верховно Соведэй дүрбэдэхи сесси

ОССИН ТАБАН ЖЭЛ

СР-эй арбадахи зар- Верховно Соведэй хи сесси декабриин Москвада, Кремлиин дон соо хүдэлмэрээ

СР-эй Министрнүүдэй эй Түрүүлэгшын орлогшо, РСФСР-эй Госпланай гшэ депутат Н. И. ников 1981—1985 РСФСР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэб, 1982 РСФСР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэб тухай оной РСФСР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэбэй ар бэелүүлэгдэжэ байһан тухай элидхэл хээ.

үзэмжэдэ та- бан табан жэлэй түсэ- проект СССР-эй Верховно Соведэй зургаадахи баталан абаһан -1985 онуудай ороной түсэбтэй таарал- зохёогдоһон байна тэрэ хэлэбэ.

публикын табан жэлэй дотор промышленна ажахын үйлэдбэ- хурдан түргэн ургалта аар, капитальна һо- лолгонуудые хамталхаха, болон Алас-Дурна саашадань ашаглаха, бэшэ хүрьһэтэ нюта- РСФСР-эй автономито блика бүхэнэй, бүхы ууд болон хизаар- экономикые хүгжөө- хэмжээнүүд бэелүүлэгдэ- хараалагданхай. Ехэн- показательнуудаар табан жэлэйхиһээ ехэ даабаринууд бэе- лэгдэхээр хараалагдана. ональна доход 22 про- ургаха байна. Про- енностиин товарна про- хэмжээн — 25, хү- ажахын бүхы продукциин дундуур хэмжээн 13 дээшэлүүлэгдэхээр гдэнэ.

эбэй социальна хараа хэрэглэмжын фон- хурдан түргэн ургалта- улдыдаха юм. Нацио- доходто тэрэнэй хү- табан жэлэй турша соо 77 процент хүрэтэр байна. Хүн зоной бодото ашаг ол- 17,7, розничнэ эд най эньесэ 22 процен- дээшэлхэ. «Б» бүлэгэй инуудтахи үйлэдбэ- ургалта «А» бүлэгэй үйлэдбэрилгые хэтэй үлүү гараха.

лмэриин ашаг үрэ шанарые саашадань лүүлхэ гэшэ табан жэ- түсэбэй 1982 оной түсэбэй нүүдэй онсо шэнжэнь Үйлэдбэри дээрэ хүнүүдэй тооё, ка- һомололгонуудай эрил хорооһо- ашаар продукциин ур- түйлагдаха ёһотой.

ект дотор гол фонд- ашагые. капитальна лолгонуудай ашаг үрые лүүлхээр хараалагдан- Түүхэй эдүүдэй, түли- хүсэнэй ба мате- бусад нөөсэнүүдэй лнүүдые багаар гар- продукциин өөрынь сэнгые хямдаруулха арбадахи табан жэ- улам үндэр ехэ инууд түсэблэгдөө. ээлжээндээ ашаг ол- улам дээшэлүүлхэ арга байна.

ахы эрхилэлгые нари- һайжаруулха, хүдэл- шэнэ гуримда орохо нүүдые хэлбэришэгүй бэелүүлхэ шухала. Хэл- гуримые нариншар гада, түсэбүүдые бага жо зохёон табиха хэ- зайсуулалгада, ара- ажахын эсэсэй үндэр үрэ дые түйлалгада гол ралаа хандуулха шуха-

Табан жэлэй түсэб дотор эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтые саашадань хурдадхахаар хараалагдана. Жэшээнь, СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделени Сибирь болон Алас-Дурна зүгые, Байгал-Амарай түмэр замай оршон тойронхи нютагуудые ажахын талаар ашаглаха асуудалнуудые шэнжэлгээ үргэлжэлүүлхэ байна. Хүнгэн, эдеэ хоолой, нютагай промышленностиин бусад һалбаринуудые оньһон техникээр зэбсэгжүүлгэдэ, тон шэнэ зүйлэй продукци гаргалгада, үйлэдбэриин үлөөдэһэнүүдые үргэлжэдэнь хэрэглэлгэдэ, транспортын хүдэлмэриие һайжаруулгада хабаатай хэмжээнүүдые научна эмхи зургаанууд бэелүүлхэ зэргэтэй. Газарай хүрьһэнэй үрэжэл дээшэлүүлхэ, үндэр баян ургаса үгэдэг сортнуудые, хүдөө ажахын ургамалнуудай гибридүүдые бии болгохо, мал ажалай ашаг шэмые дээшэлүүлхэ, хүдөө ажахын үйлэдбэриие тааруулан табиха, тусхай шэглэлтэй болгохо шэнжэлгэнүүд хэгдэхэ байна.

Социально-экономическа, эрдэм, техникын ехэ асуудалнуудые шиидхэхэ, территориально-үйлэдбэриин комплекснуудые байгуулан хүгжөөхэ талаар тусхай зорилготой комплексно программанууд хадаа табан жэлэй түсэбэй таһаршагүй хубинь болоно.

1981—1985 онуудай түсэбэй проект дотор хүндэ индустриие, нэн түрүүн тэрэнэй үндэһэ һуури болодог һалбаринуудые, илангаяа түлишын-элшэ хүсэнэй һалбариие саашадань хүгжөөлгэдэ ехэ анхарал хандуулагдаа гэжэ элидхэлшэ үгэеэ үргэлжэлүүлбэ. 1985 ондо электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгэ 942,5 миллиард киловатт-часта хүргэгдэжэ, табан жэл соо 17 процентээр ургаха байна. Атомна электростанцинууд Россин Европодохи хубида электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгын бүхы ургалтые хангаха юм. Тэрэ тоодо, газай конденсадые оруулалсан, нефть олзоборилон абалга 570 миллион тонноһоо дээшэ гараха. Газ олзоборилго 447 миллиард кубометртэ хүргэгдэхэ юм.

Хара металлургида бэлэн болгогдоһон прокадые үйлэдбэрилэн гаргалга — 65,8 миллион тоннодо, булад хоолой соргонууд 13,3 миллион тоннодо хүргэгдэхөөр хараалагданхай. Үнгэтэ металлургида алюмини, зэд, никель болон бусад үнгэтэ металлнуудые үйлэдбэрилгэ дээшэлүүлэгдэхэ байна. Табан жэлэй турша соо химическэ ба нефтехимическэ промышленность минеральна үтэгжүүлгэнүүдые 1,6 дахин, сернэ кислота, химическэ утаһа, каустическа содо болон синтетическэ каучук үйлэдбэрилгэ 1,3 дахин ехэдхэгдэхэ.

Табан жэлэй хугасаа соо машина бүтээлгын ба металл болбосоруулгын продукциин хэмжээн 1,4 дахин ургаха байна.

Текстильнэ ба хүнгэн промышленностиин продукциин олонхи зүйлнүүдээр арбадахи табан жэлэйхиһээ үндэр ехэ ургалта түйлагдаха байна. Соёлой-ажаһуудалай, ажахын хэрэглэмжын эд бараан ехээр үйлэдбэрилэгдэхэ юм.

Эдеэ хоолой асуудал хадаа бүхы түсэбтэ табан жэлэй гол зорилго болохо байна гэжэ нүхэр Л. И. Брежнев КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1981 он) Пленум дээрэ үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ. Хүдөө ажахын үйлэдбэрие хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ гэшэ тэрэнние шиидхэлгын үндэһэ һуури болоно. РСФСР-тэ хүдөө ажахын бүхы продукци үйлэдбэрилгын хэмжээе жэлдээ дунда зэргээр 65 миллиард түхэригтэ хүргэхэ гэһэн зорилго табан жэлэй түсэб дотор табигдана. Эдеэ хоолой программые бэелүүлхэ, мал ажалые хүгжөөхын тула бата үндэһэ һуури байгуулха зорилготойгоор түсэб дотор орооһо болон тэжээл ургуулжа хуряалгые эрид дээшэлүүлхээр хараалагданхай.

Орооһо тария ургуулжа хуряалгын жэлэй дундуур хэмжээе 135 миллион тоннодо хүргэхөөр хараалагдана. Эдеэ хоолой орооһото үнэтэ ургамалнуудые, илангаяа хара тарья, барайгар болон гэршүүхэ тарижа ургуулга нилээд ехэдхэгдэхэ байна. Саахарай свекло — 1,4 дахин, хартаабха хуряалгата 23 процентээр дээшэлүүлэгдэхэ ёһотой. Наран сэсэгэй, овощой, үрэ жэмэсэй, виноградай, ургамалай бусад продуктнуудай үрэһэн ехээр тарижа ургуулагдаха, шанарынь һайжаруулагдаха байна.

Үхэр малай болон шубуудай ашаг шэмые дээшэлүүлһэнэй, мүн эдэнэй тоо толгойе олошоруулһанай ашаар жэлдээ дунда зэргээр мяха — 8,4 миллион тоннодо, һү — 50 гаран миллион тоннодо, үндэгэ үйлэдбэрилгэ 42 миллиардда хүргэгдэхэ юм.

Хүн зоной хубиин ажахынуудые, — предприятинуудай хамһабариин ажахынуудые хүгжөөхэ талаар шэглүүлэгдэһэн хэмжээнүүд бэелүүлэгдэхэ. Республикын агропромышленнэ комплексдо мүнгэ зөөри ехээр һомологдохоор түсэблэгдэнэ. Колхоз, совхозуудта бүри олон тоото тракторнууд, автомобильнууд, тарья хуряалгын комбайнууд болон хүдөө ажахын бусад оньһон техникэ бүри олоор эльгээгдэхэ. 56 миллион тонноһоо дээшэ минеральна үтэгжүүлгэнүүд үгтэхэ зэргэтэй.

РСФСР-эй Хара бэшэ хүрьһэтэ нютагые ашаг үрэ ехэтэй газар таряалангай, мал ажалай район болгохо программые бэелүүлхэ хүдэлмэри үргэлжэлүүлэгдэхэ байна гэжэ элидхэлшэ саашадаа хэлээ. Хара бэшэ хүрьһэтэ нютагта үйлэдбэриин, гэр байрын, социально-соёлой ба харгын барилгада 40 миллиардһаа дээшэ түхэригэй капитальна һомололгонууд гэхэ гү, али үнгэрэгшэ табан жэлэйхиһээ 25 процентээр ехэ мүнгэ зөөри табигдахаар хараалагдана.

Түсэб дотор газарые шанаржуулан һайжаруулгада, ашаг үрыень дээшэлүүлгэдэ ехэ анхарал хандуулагдана.

Хүдөө ажахын түүхэй эд үйлэдбэрилгые хараада абажа, эдеэ хоолой ба мяхаһүнэй промышленностиин гол зүйлэй продукци үйлэдбэрилхэ даабаринууд тодорхойлогдоо. Эдэ һалбаринуудта үйлэдбэриин хэмжээн 23 процентээр дээшэлүүлэгдэхэ байна.

Транспорт болон хэлхээ холбооё хүгжөөхэ тухай хэлэхэдээ, бүхы түхэлэй транспортаар ашаа зөөлгэ 18 процент дээшэлүүлэгдэхээр хараалагдана гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ. Газай ба нефтиин магистральна хоолой соргонуудай утань, эдэнэй хүдэлмэриин хэмжээн ургаха юм. Пневмоконтейнернэ ба транспортын бусад түрүү зүйлнүүдые нэбтэрүүлхэ хүдэлмэри үргэлжэлүүлэгдэхэ. Хото городууд хоорондын лининүүдтэ телефоной утаһа, хото, хүдөөдэ телефоной станцинуудые үргэдхэхөөр хараалагдана.

Капитальна барилга хадаа түсэбтэ табан жэлэй шиидхэхы участок болохо. Республикын экономическа ба социальна хүгжэлтэдэ хараалагдаһан капитальна һомололгонуудай хэмжээн табан жэлэй турша соо 430 миллиардһаа дээшэ түхэригтэ хүрэхэ байна. Ашаглалгада оруулагдаха капитальна һомололгонуудые үргэдхэхэ, шэнэ барилгануудай тооё хороохо хэмжээнүүд бэелүүлэгдэхээр түсэб дотор хараалагдана. Хүдэлжэ байгаа предприятинуудые шэнэ оньһон техникээр зэбсэгжүүлхэ, һэльбэн шэнэлхэ хүдэлмэрие үргэдхэхэ талаар ехэ анхарал хандуулагдана.

Арад зоной һуудал байдалые саашадань һайжаруулха, али бүхы талаараа түгэс хүгжэлтэтэй хүниие хүмүүжүүлхын, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхын, хүн зоной бэеын элүүрые хамгаалхын, амаралтыень һайжаруулхын, гэгээрэл болон соёлые хүгжөөхын тула таарамжатай һайн эрхэ байдал байгуулха үргэн ехэ хэмжээнүүдые бэелүүлхээр хараалагдана. Түсхайлбал, 1980 онойхитой жэшэбэл, хэрэглэмжын нийтын фонднууд 22 процентээр дээшэлүүлэгдэжэ, 1985 ондо 82 миллиард түхэригһөө үлүү гараха байна. Табан жэлэй турша соо хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай һарын дундуур салин хүлһэн 207 түхэригтэ хүрэхэ гэхэ гү, али 16,4 процентээр ургаха юм. Гэр байра барилгын үргэн ехэ программа бэелүүлэгдэхэ. Арадай гэгээрэлые хүгжөөхэ, элүүрые хамгаалгын системые саашадань һайжаруулха талаар ехэ хүдэлмэри бэелүүлэгдэхэ. Байгаалиин нөөсэ баялигуудые хамгаалха, гамтай арьбанаар хэрэглэхэ талаар шэглүүлэгдэһэн үргэн ехэ хэмжээнүүд абтана.

Республикын экономикые таарамжатай зүбөөр хубааарилан хүгжөөхые, Россин Федерациин арадай ажахын хүгжэлтэдэ экономическа район бүхэнэй хубита оруулхые табан жэлэй түсэбөөр тодорхойлогдоо. Үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые зүбөөр хубаарилха хэрэг һайжаруулагдаха байна.

1982 оной Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэбые шэнжэлэн тайлбарилхадаа, хараалагдаһан ургалта арбан нэгэдэхи табан жэлэй хоёр жэлдэ тогтоогдоһон даабаринуудые түйлаха арга олгохо байна гэжэ элидхэлшэ мэдээсэбэ.

Коммунис партияа нягтаар тойрон жагсаһан Россин Федерациин ажалшад социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, арбан нэгэдэхи табан жэлые габшагай ажалаар, КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө тэмсэлдэ шэнэ амжалтануудаар тэмдэглэхэ юм гэжэ Н. И. Масленников элидхэлэйнгээ түгэсхэлдэ мэдүүлээ.

РСФСР-эй финансын министр депутат **А. А. Бобровников** 1982 оной РСФСР-эй Гүрэнэй бюджет тухай, 1980 оной РСФСР-эй Гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай элидхэл хэбэ.

РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет олзо оршонууд ба гаргашануудай талаар 75264,7 миллион түхэригэй хэмжээнэй 1982 оной РСФСР-эй Гүрэнэй бюджедэй проектые зүбшэн хэлсэлгэдэ, баталалгада табина гэжэ тэрэ мэдээсээ.

СССР-эй Гүрэнэй бюджедэй, 1982 оной РСФСР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэбэй проектын показательнуудтай тааралдуулан, бюджедэй проект зохёогдожо, республикын экономико ба соёлые саашадань хурдан түргэнөөр хүгжөөхын, совет хүнүүдэй һуудал байдалые һайжаруулхын тула шухала хэрэгтэй мүнгэ зөөреэр хангаха байна гэжэ А. А. Бобровников хэлэбэ.

Республикын арадай ажахын һалбаринуудай мүнгэн һангай гол нөөсэнүүдһээ — ашаг олзоһоо, эрьесын нарлогһоо, ашаглалгын һомололгонуудһаа, ажахы доторойн нөөсэнүүдые шадаал һаа ехээр элирүүлжэ, элсүүлэн хэрэглэһэнһээ уламжалан, бюджедэй олзо оршонууд тодорхойлогдоо.

Россин Федерациин газар дайда дээрэ эрьесын налог татабариһаа олзо оршонууд 70.1 миллиард түхэригэй хэмжээнтэй байхаар түсэблэгдэнэ.

Гүрэнэй предприятинууд болон эмхинүүдэй олзо оршоһоо бюджедтэ ороһон түлэбэринүүд 16015,2 миллион түхэригэй хэмжээнэй болохоор хараалагдана.

РСФСР-эй газар дайда дээрэ ажаһуудаг хүн зонһоо ороһон олзын налог татабари 15843,3 миллион түхэригтэ хүрэхэ. Энэ мүнгэнэй хахад хубинь республикын бюджедтэ оруулагдаха байна.

Продукци үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ, хүдэлмэриин ба хүн зониие хангалгын эршэ дэлисые үргэдхэлгэтэй хамта үйлэдбэриин гаргашануудые багаа болгохо, республикын арадай ажахын һалбаринуудта ашаг олзо ехээр абаха даабаритай зохилдуулагдажа, республикын арадай ажахын һалбаринуудай ашаг олзо ерэхэ жэлдэ 4,8 процентээр дээшэлүүлэгдэжэ 27199,5 миллион түхэригтэ хүрэхэ юм.

Предприятинууд болон эмхинүүдые һэльбэн шэнэлхэ, оньһон техникээр зэбсэгжүүлхэ, үргэдхэхэ, мүн түсэбөөр хараалагдаһан бусад гаргашануудта хэрэглэхын тула эдэнэй мэдэлдэ 11184,3 миллион түхэриг гэхэ гү, али бүхы ашаг олзын 41,1 процентые үлөөхөөр хараалагдаа.

1982 оной Россин Федерациин Гүрэнэй бюджедэй гаргашануудай нийтэ хэмжээн 75264,7 миллион түхэригэй хэмжээнтэй байхаар тодорхойлогдобо.

Республикын арадай ажахын бүхы һалбаринуудта байгуулагдаһан үйлэдбэриин хүсые улам үрэ түгэсөөр хэрэглэлгые, гүрэнэй мүнгэ зөөриие гаргашалалгада нарин нягта алмалта арьбалалта хэлгые хараада абажа, бюджедэй гаргашанууд тодорхойлогдоһон байна.

РСФСР-эй Гүрэнэй бюджедэй гол нөөсэнүүд арадай ажахыда ба социально-соёлой хэмжээ ябуулгануудта мүнгэ һомололгодо зорюулагдаха юм. Эдэ зорилгонуудта 72781,5 миллион түхэриг гэхэ гү, али бюджедэй бүхы гаргашануудай 96,7 процентнь һомологдохо.

Бюджедһээ 35511 миллион түхэриг, харин предприятинуудай өөрынь мүнгэ зөөриие хараада абабал, 66457,3 миллион түхэриг республикын арадай ажахые хүгжөөлгэдэ һомологдохо байна. Арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилдэг һалбаринуудта ехэ мүнгэн гаргашалагдахаар түсэблэгдэнэ.

Россин Федерациин хүдөө ажахые саашадань хүгжөөхын тула 1982 ондо бюджет болон өөһэдын мүнгэ зөөриһөө 24534,8 миллион түхэриг гаргашалагдаха юм. Тэрээнһээ гадна колхозуудта, ажахынууд хоорондын предприятинуудта, эмхинүүдтэ капитальна һомололгонуудые хэхэ талаар 4 миллиард түхэригэй удаан болзоройурьһаламжа Гүрэнэй банкһаа үгтэхөөр түсэблэгдөө.

Капитальна барилга хадаа экономико болон соёлой бүхы һалбаринуудые саашадань хүгжөөлгын үндэһэ һуури болоно. 1982 ондо нимэ зорилготойгоор имагтал бюджедһээ 12,9 миллиард түхэриг гаргашалагдахаар хараалагданхай.

Ашаглалгада оруулагдаха барилгануудта ажалай, материальна ба мүнгэн һангай нөөсэнүүдые тон ехээр элсүүлхэ, түсэбөөр хараалагдаһан бүхы барилгануудта үйлэдбэриин хүсэнүүдые ашаглалгада оруулха шухала гэжэ КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1981 он) Пленум дээрэ онсолон тэмдэглэгдэһэн байна.

1982 ондо гэр байрын-коммунальна ажахые хүгжөөлгэдэ 6831,6 миллион түхэриг гаргашалагдаха юм.

Арадай һуудал байдалые саашадань һайжаруулха, арадай гэгээрэлые, эрдэм, соёлые хүгжөөхэ, хүн зоной элүүрые хамгаалха хэрэгые, медицинскэ болон ажалшадай социальна хангалгые һайжаруулха талаар партиин XXVI съездын хараалһан программа бэелүүлгые хараада абажа, социально-соёлой хэмжээ ябуулганууддта һомололгодохо мүнгэн тодорхойлогдоо. Энэ талаар республикын бюджедһээ 37,3 миллиард түхэриг һомологдоно.

Автономито республиканuудай Гүрэнэй бюджедүүдтэ хизаарнууд ба областьнуудай, Москва болон Ленинград хотонуудай бюджедүүдтэ РСФСР-эй финансын министр саашадаа тогтожо хэлэбэ.

1982 оной автономито республиканuудай Гүрэнэй бюджедүүдэй ба РСФСР-эй нютагай бюджедүүдэй нийтэ хэмжээн 25533,4 миллион түхэригэй хэмжээнтэйгээр тодорхойлогдоо гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Эдэ бюджедүүдэй хэмжээн 1982 оной республикын бюджедэй нийтэ хэмжээнэй 33,9 процент болоно.

Саашадаа элидхэлшэ 78243 миллион түхэригэй олзо оршонуудтайгаар, 76090,1 миллион түхэригэй гаргашануудтайгаар 1980 оной РСФСР-эй Гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай тоосоое РСФСР-эй Верховно Соведэй баталамжала табиба. 1980 оной РСФСР-эй Гүрэнэй бюджет олзо оршонуудай талаар 101,7 процентээр, гаргашануудай талаар гүрэнэй тодорхойлогдоһон түсэбтэ 99,3 процентээр дүүргэгдээ. РСФСР-эй республиканска бюджедэй, бүхы автономито республиканuудай гүрэнэй бюджедүүдэй, бүхы хизаарнууд болон областьнуудай, Москва ба Ленинград хотонуудай бюджедүүдэй олзо оршонууд дүүргэгдэһэн байна.

КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1981 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые, Пленум дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгые Россин Федерациин ажалшад коммунис общество байгуулхын түлөө саашанхи тэмсэлэй программа мэтээр хүлеэн абажа, бүгэдэ арадай мүрысөө дэлгэрүүлбэ. Энэнь 1982 оной түсэб болон бюджедэй амжалтатайгаар дүүргэгдэхэ, үлүүлэн дүүргэгдэхэ байһые элирхэйлэн гэршэлнэ гэжэ А. А. Бобровников элидхэлэйнгээ түгэсхэлдэ хэлэбэ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Түсэблэлгын-бюджетнэ комиссиин түрүүлэгшэ **В. С. Кузьмичев** 1981—1985 онуудай РСФСР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэб тухай, 1982 оной РСФСР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэб тухай, 1981 оной РСФСР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэбэй ямараар бэелүүлэгдэжэ байһан тухай, 1982 оной РСФСР-эй Гүрэнэй бюджет тухай, 1980 оной РСФСР-эй Гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай РСФСР-эй Верховно Соведэй Түсэблэлгын-бюджетнэ ба саг үргэлжын бусад комиссинуудай нэмэлтэ элидхэл хээ.

Сесси дээрэ элидхэлнүүдые зүбшэн хэлсэжэ эхилбэ.

Декабриин 2-то сесси хүдэлмэрээ үргэлжэлүүлээ.

(ТАСС).

АДААДЫН ХЭРЭГҮҮДЭЙ МИНИСТРНҮҮДЭЙ КОМИТЕДЭЙ ЗАСЕДАНИ

БУХАРЕСТ. (ТАСС). Варшавска Договорто хабаадагшад гүрэнүүдэй Гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй комитедэй ээлжээтэ заседани декабриин 1-дэ эндэ эгдээ.

Заседаниин хүдэлмэридэ: Болгариин Арадай Республикын гадаадын хэрэгүүдэй министр П. Младенов, Венгриин Арадай Республикын гадаадын хэрэгүүдэй министр Ф. Пуйя, Германиин Демократическа Республикын гадаадын хэрэгүүдэй министр О. Фишер, Польшын Арадай Республикын гадаадын хэрэгүүдэй министр Ю. Чирек, Румыниин Социалис Республикын гадаадын хэрэгүүдэй министр Ш. Андрей, Совет Социалис Республиканuудай Союзай гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко, Чехословакиин Социалис Республикын гадаадын хэрэгүүдэй министр Б. Хнеупек хабаадана.

Буу зэбсэгүүдые хуряалгын талаар ООН-ой Генеральна Ассамблейн хоёрдохи тусхай сессиин 1982 ондо болохоёо байһантай дашарамдуулан, буу зэбсэгүүдые хизаарлаха ба хуряаха шухала асуудалнууд, мүн Европодохи аюулгүй байдал, харилсаа холбоо бэхижүүлгын зарим асуудалнууд заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэнэ.

* * *

СРР-эй правительствын премьер-министр И. Вердец Гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй комитедэй заседанитай дашарамдуулан, энэл үдэр обед эмхидхээ.

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ ҮДЭРНҮҮД

ВЕНЭ. (ТАСС). Совет Россиин түйлалтануудые гол болгон харуулһан Советскэ Союзай үдэрнүүдэй үргэн ехэ программатай хэдэн арбаад мянган австрийцууд танилсаа. Хоёр һарын турша Венэ, Линци, Зальцбург ба Грацада хоёр зуу гаран янзын хэмжээ ябуулганууд: хани барисаанай үдэшэнүүд эмхидхэгдэһэн, совет уран һайханай коллективүүдэй концертнууд, спортсменүүдэй жэшээтэ нааданууд, тематическа выставкэнүүд, кинофильмнууд харуулагдаһан, лекцинүүд уншагдаһан байна. Австриин президент Р. Кирхшлегер СССР-эй үдэрнүүдые үндэрөөр сэгнээ. Имэ хэмжээ ябуулганууд манай оронуудай хоорондоо үгэеэ ойлголсолгые үргэдхэхэ ябадалда туһа хүргэнэ, арадуудай хани холбооной бэхижэлгэдэ туһа дүхэм болон, гүрэнүүдэй хоорондын харилсаае бэхижүүлнэ гээд тусхайлан тэмдэглэбэ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

УКАЗ

НҮХЭР Д. С. СОСОРОВТО БУРЯАДАЙ АССР-эй ГАБЬЯАТА МАЛШАН ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Хүдөө ажахын үйлэдбэрие хүгжөөхэ талаар габьяатай байһанайнь түлөө Зэдын районой Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхозой отделениие эрхилэгшэ Сосоров Дамдинжап Санжиевичта **Буряадай АССР-эй габьяата малшан** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1981 оной ноябриин 25.

РЕСПУБЛИКЫМНАЙ ажалай үдэр

Валентина Васильевна Зайцева Улаан-Үдын нарин сэмбын комбинадай бүд нэхэлгын цехтэ гушаад жэлд хүдэлжэ ябана. Тэрэ ажалдаа үнэн сэхэ хандажа, үдэр бүриин даабарине үлүүлэн дүү гэнэ. Валентина Васильевна ажалдаа үй лэдбэриин һайн дүнгүү дые түйлаһан лэ бай даг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Улаан-Үдын нарин сэ бын комбинадай хү дэлмэришэн В. В. За цева.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ГАБШАГАЙ АЖАЛААРАА

В. Д. Цивилев локомотиввагон заһабарилгын заводой якорьна цехэй нэбтэрүүлэн шэнгээдэг участогай мастераар арба гаран жэлэй туршада хүдэлнэ. Заводой коллективүүдэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые гаргахада, тус участогайхид нэгэтэ бэшэ илажа гараһан байдаг. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын энэ жэлдэ тэдэнэр урданайнгаа эршэые һуладхангүй, үшөөл һайнаар хүдэлжэ, үндэр амжалтануудые түйланад. Байгша ондо нэбтэрүүлэн шэнгээгшэд һара һарын дүнгөөр гурба дахин шалгаржа, заводой дирекциин, парткомой зүгһөө мүнгэн шан, «Эрхим шанарай түлөө» гэһэн дипломуудые абаһан байнад.

Энэ баримта хадаа хүдэлмэришэдые моральна талаар урмашуулгын шадамар бэрхээр хэрэглэгдэһые гэршэлнэ бшуу.

Локомотивуудай электродвигателиин хубинуудые шэнгэн бодосоор нэбтэрүүлхэ хүдэлмэри тиимэ амар бэшэ юм. Электрын элшээр хатаадаг томо пеэшэнүүдэй бүтүү хабхагай нээгдэхэдэнь, утаан уняар болодог, тэрээн соо хатаагдаһан халуун якорь автоклавта хэхэдэ — доторхи шэнгэн бодосынь халажа хорото үнэрөөр соробхилдог гээшэ. Гэбэшье ажалдаа дүршэһэн хүдэлмэришэд энэ хүдэлмэрээ эрхим шанартайгаар дүүргэдэг. Жэшээлхэдэ, Г. А. Махачкеев, П. М. Салецкий, залуушуул Ц. Цыденов, Р. Я. Баннов, А. Я. Старков гэгшэд үндэр бүтээсэтэйгээр ажаллана.

Эдэ бэрхэ хүдэлмэришэдэй дундаһаа Геннадий Александрович Махачкеевые онсолон тэмдэглэмээр. Үйлэдбэриин технологиие сүм шудалһан хадаа, Геннадий Александровичай ажалдаа ядалдаха, зобохо юумэниинь гэжэ үгы шахуу юм. Коммунис ажалай ударник Геннадий Александрович залуушуулые һурган хүмүүжүүлгэдэ онсо анхарал хандуулдаг. Мэргэжэлээ һургадаг, нийтын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаададаг юм.

Һарадаа 425 якорь, 500 гаран олон янзын катушкануудые, бусадшье зүйлнүүдые тусхай бодосоор нэбтэрүүлэн шэнгээхэ даабариа участогай хүдэлмэришэд болзор соонь дүүргэнэ.

Нэбтэрүүлэн шэнгээлгын участок жэлэйнгээ түсэбые декабриин 30-да дүүргэхэ гэһэн уялга абанхай. Ажалайнь бүтээсын мүнөөнэй хэмжээгээр абаад харахада, жэлэй түсэб болзорһоо холо урид дүүргэгдэхээр багсаагдана. Профсоюзуудай 17-дохи съездые угтуулан, габшагай ажалай хүдэлөөн завод дотор эхилэнхэй. Энэ шухала ушарые үндэр бүтээсэтэ ажалаар угтаха, мүн КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1981 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдтэ бодото амжалтаараа харюусаха гэжэ коллективэй хүдэлмэришэд шиидэнхэй.

В. ВАНЧИКОВ, манай корр.

ЖЭЛЭЙНГЭЭ ДААБАРИ ДҮҮРГЭБЭ

Загаһашадай бригадын Байгал далайн эрьедэхи байрада «Автолавка» гэһэн гаршагтай томо автомашинын ерэжэ зогсоходо, эндэ байгаашад жолоошониень баяртайгаар уггтан мэндэшэлнэ. Тиимэ даа холын загаһашадта наймаагаа дэлгэхээ, тэдээндээ ехэ хүндэтэйгөөр хүлеэгдэдэг үниинэйнь танилынь ерэбэ ха юм.

— Алексей Григорьевич. мүнөө маанадаа ямар юумээр баярлуулхашни гээшэб, — гэлдэн, загаһашад фургонойнгоо үүдэ нээжэ байһан автолавкын эзэниие тойронод.

—Харахат, харахат... Сабхи, ботинканууд байха, эхэнэрнүүдтэтнай моодно гоё нальто, платинууд, үхибүүдэйтнай хорхойтомоор элдэб юумэн олдохол гээшэ, — гэһээр, тэрэ наймаагаа эхилнэ.

Алексей Григорьевич Мезенцев Кабанскын райподо автолавкын наймаалагшаар үнихэнэй хүдэлнэ. Хүдэлмэридөө нилээд дүршэлтэй болоһон энэ хүниие район дотор танихагүй хүн үсөөхэн ёһотой. Холын фермэ, гүүртэнүүдтэ хүдэлдэг малшад, Байгал далайн загаһашад олдохоор шухаг эд бараа энэ хүндэ захихадаа ехэтэ найдадаг юм

Тэрээнтэй хамта энэл райподо мүн лэ автолавкын жолоошоноор хүдэлдэг Валерий Буданов тухай һайн үгэнүүдые дурдалтай. Будановай жолоодоһон автолавкатай хаанашье золгохот.

Эдэ хоёр нүхэд тусхай графигай ёһоор Кабанскын, Твороговско шубуунай фабриканuудай хүдэлмэришэдые, туршалга-үйлэдбэриин «Байкальское» ажахын холын малшадые, Карл Марксын нэрэмжэтэ, «Байкал» колхозуудай загаһашадые эд бараагаар хангадаг юм. Һарын туршада эдэ хоёр автолавка ошохо газартаа хэдэн дахин хүрэжэ, олон хүнүүдэй захилнуудые асардаг гуримтай. Иимэл ёһоһоо худалдаа наймаанайнгаа һара бүриин түсэбүүдые ходол үлүүлэн дүүргэнэ.

Кабанскын райпогой хүдэлмэришэдэй коллектив соо эд хэрэглэгшэдэй кооперациин отличник А. Г. Мезенцев, хододоо түрүү зэргэдэ ябадаг В. В. Буданов хоёр жэлэйнгээ даабаринуудые түрүүлэн дүүргэбэ.

А. БУСУРМАНОВ.

УЛААН ТУГ БАРЮУЛАГДАБА

Загастайн сельпогой хүдэлмэрилэгшэд байгша оной арбан һарын түсэбые холо үлүүлэн дүүргээ. Энэ сельпо үнгэрөөшэ гурбан кварталай туршада район соогоо ходо түрүү һуури эзэлжэ ябана. Тус коллективтэ КПСС-эй Гусиноозёрско горкомой болон Сэлэнгын районно Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй дамжуулгын Улаан туг һаяхан гурбадахяа барюулагдаа.

Эрхим наймаалагшад М. Черниговская, А. Томилова, М. Брянская, В. Гранобой, М. Будажапова, Л. Собенникова гэгшэд баяр баясхаланда, шанда хүртөө.

Р. БАЛДАНОВ.

Комсомолой ажабайдал

ЗАЛУУШУУЛАЙ ЭДЭБХИ ҮҮСХЭЛ

Захааминай районой комсомолшууд болон залуушуул ВЛКСМ-эй ээлжээтэ XIX съезд зарлаха тухай ВЛКСМ-эй ЦК-гай IX пленумэй тогтоолые һайшаан угтаба. Тэрээндэ зорюулагдажа, комсомолой бүхы эмхинүүдтэ үнгэрһэн тоосоото һунгалтын суглаанууд хүбүүд, басагадай ажабайдалда, ажал хүдэлмэридэ ушардаг бэрхэшээлнүүдые хэрэг ёһо мэдэнгеэр, зүб руунь шиидхэхэ, шэнэ амжалтануудые түйлаха һургуули болоо.

Манай районой залуушуул, тэрэ тоодо 3710 комсомолой гэшүүд КПСС-эй XXVI съездын табиһан зорилгонуудые бэелүүлхын, Ленинскэ комсомолой ээлжээтэ съездые нэрэтэй солотойгоор угтахын түлөө урма зоригтойгоор ажаллана. «Арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлэй түсэбүүдые болзорһоонь урид дүүргэхэ!» гэһэн үүсхэл Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай хүбүүд, басагад гаргаа һэн. Тэдэнэй дунда Холтоһоной үүрхайн А. И. Москвитинай хүтэлбэрилдэг комсомол-залуушуулай проходчигуудай бригада, шанаржуулгын фабрикын Г. Ф. Русановай халаан болон продснабай хоёрдохи магазинай коллектив (групкомсорг Л. Болдырева) оролсоно. Мүнөө үедэ промышленностиин ба хүдөө ажахын хүтэлбэрилэгшэдтэй хамта 2,5 мянган комсомолшууд болон залуушуул социалис уялгануудаа бэелүүлхын түлөө «Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ — залуушуулай габшагай ажал, эрдэм мэдэсэ, эдэбхи эрмэлзэл болон оюун бэлиг зорюулха!» гэһэн хүдэлөөндэ оролсоод, амжалтатай хүдэлжэ байна. Комсомол-залуушуулай эрхим коллективэй нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ 42 коллектив болон бригада хабаадажа, габшагайгаар ажаллана. Жэшээнь, Холтоһоной руднигай үүсхэл гаргагшадай нэгэн А. И. Москвитинай бригада мүнөө жэл түсэбһөө гадуур 1000 тонно руда абаха, табан жэлэй даабарие 4 жэл 6 һара соо дүүргэхэ гэһэн уялга хараалаа юм. Үнгэрһэн арбан һара соо энэ бригада 1093 тонно руда үлүүлэн малтажа, хүдэлмэриингөө даабарие графигһаа 31 үдэрөөр уридлажа ябана. Хүдэлмэриин минута бүхэниие гамтайгаар хэрэглэһэнэй ашаар горнягууд иимэ үндэр бүтээсэ түйлана. Иигэжэ эндэхи комсомолшууд болон залуушуул бүхы участогайнгаа арбан парада абаһан түсэб 104,1 процент дүүргэһэн байха юм. Иимэ жэшээнүүд олон.

Хүдөөгэй ажахыда ажаллажа, һайн үрэ дүн түйлаһан залуушуулай зэргэдэ жагсагшадай тоогой үдэр бүри олошоржо байһандань омогорхон баясамаар. Жэшээнь, Ленинскэ комсомолой 63 жэлэй ойн баярай жэлдэ Хамниин совхозой Самсаалай һү һаалиин фермын комсомол-залуушуулай коллектив (даагшань Цырен-Дондок Галданов, групкомсоргнь Елена Гермаева) һү гүрэндэ худалдаха арбан һарынгаа түсэбые үлүүлэн дүүргэбэ. Нёдондо жэлэйхитэй сасуулхада һү үйлэдбэрилхэ, гүрэндэ худалдаха хэмжээн нилээд дээшэлээ. Коллективтэ КПСС-эй райкомой, арадай депутадуудай районно Соведэй гүйсэдкомой, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай райкомой болон ВЛКСМ-эй райкомой дамжуулгын Улаан вымпел барюулагдаа. Эдэнэр районой «Ажалай туг» газетын Хүндэлэлэй самбарта оруулагдаа.

Тус фермэдэ ажалладаг залуушуулай сүлөө сагые аша үрэтэйгөөр, һонирхолтойгоор үнгэргэхэ, тэдэниие ниитын ажабайдалда хабаадуулха хэрэгтэ залуу коммунистнууд оролдолгсёо, шадабарияа бага бэшээр хандуулна. Эдэмнай гоо бүридхэлшэ-лаборант Галина Ринчинова, техник-үрэжүүлэгшэ Валентина Цыденжапова гэгшэд болоно. Комсомолшууд болон залуушуулай хүсөөр соёлой шэнэ гуламта байгуулагдажа, коллективэй омогорхол болоо. Эндэхи залуушуул бултадаа совхозой уран һайханай бүлгэмдэ дуратайгаар, эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

Самсаалай залуу һаалишад хэдэн жэлэй туршада Енгорбойн совхозой Баграйн һү һаалиин фермын комсомол-залуушуулай коллективтэй мүрысэдэг юм. Эдэ хоёр коллектив урагшатайгаар хүдэлмэрилжэ, мүрысэдэг бусад бүлэгэй һаалиин фермэнүүд сооһоо хододоо эрхимлэнэ. Баграйн һаалишад (даагшань Иван Лыгденов, групкомсоргнь Галина Очирова) һү гүрэндэ худалдаха арбан һарынгаа түсэбые үлүүлэн дүүргэһэн тухайгаа октябриин 31-дэ мэдээсээ һэн.

Хэмниин ба Енгорбойн совхозуудай комсомолой комитедүүд социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые олондо соносхохо хэрэгтэ онсо анхарал хандуулжа, саг соонь мэдээсэжэ байдаг. ВЛКСМ-эй райком квартал бүридэ социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые согсолхоһоо гадна хүдэлмэриингөө дүй дүршэлөөр андалдаха уулзалгануудые эмхидхэнэ. Энэ хэрэг аша үрэ ехэтэй. Жэл ошохо бүри түрүү залуушуулай зэргэ олошорно. Хамниин совхозой хонишодой комсомол-залуушуулай коллектив (даагшань Иннокентий Гуржапов, групкомсоргнь Виктор Гуржапов) хоёрхон жэлэй саана хүдэлмэрилжэ эхилээшье һаа, 100 эхэ хонин бүриһөө 101,2 хурьга абажа түлжүүлээ, хонин бүриһөө 3,75 килограмм нооһо хайшалаа.

Ленинскэ комсомолой ээлжээтэ съездые ажалай шэнэ бэлэгүүдээр угтахын тула районой ажахынуудай залуушуул ехэтэ оролдоно. Санагын совхозой тугалшад, комсомолшууд Людмила Цыбенова, Елена Будаева гэгшэд даалгагдаһан 100 үнеэн бүриһөө 88 тугал абажа, түсэбөө үлүүлээ. Тиихэ зуураа тугалай шэгнүүрые сүүдхэдэ 666 граммаар дээшэлүүлһэн байха юм. Санагын дунда һургуули дүүргэһэн, комсомол басаган Дынсыма Гомбоева зуун үнеэн бүриһөө 85 тугал абаа. Мүн тус дунда һургуули 1973 ондо дүүргээд, Санагын голой Шүтэн гэжэ нютагта мал адуулагшаар хүдэлжэ, район дотороо мэдээжэ болоһон Роман Соктоевто һаяхан «Буряадай АССР-эй габьяата малшан» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоо.

СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ совхозой комсомол-залуушуулай барилгын бригада байгуулагдаһаар хоёр жэл болобо. Энэ хугасаа соо бригадир Борис Дармаев, групкомсорг Валерий Рыгзенов, Владимир Жигжитов, Цырен Будаев, Чингиз Будаев гэгшэд хэдэн олон малай байрануудые шэнээр бэдхооһон, заһабарилһан байна. Үнгэрһэн зун тус бригадын гэшүүд үбһэ хуряажа, түгэсхэлэй дүнгөөр совхоздоо гурбадахи һуури эзэлээ.

Районуудай һургуулинуудай комсомолой эмхинүүдтэ мүн лэ хамаг һайн хэрэгүүд мүндэлэн һалбарна. Тэдэнэй нэгэн ленинскэ зачет болоно. Залуу багшанарай хүтэлбэрилдэг аттестаци үнгэргэдэг комисси һуралсалай дүүрэн жэл соо хүдэлмэрилнэ. Тэдэнэр ахалагша классай һурагшадай хубиингаа комплексно түсэб (ажаһууха, һураха, ажаллаха программа) табихада бэелүүлхэдэ, олониитын хүдэлмэри ябуулхада туһална. Иимэ ажалай ашаар һургуулинуудай бүхы комсомолшууд хубиингаа комплексно түсэбүүдые дүүргээ, 321 һурагшад ВЛКСМ-эй ЦК-гай «Ленинскэ зачет» гэжэ тэмдэгээр шагнагдаа.

Багшанарай комсомолой организацинууд үсөөн гэшүүдтэй. Гэбэшье, һургуулиин ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаададагаараа, һонирхолтой ажалаараа суурхана. Хүмүүжүүлгын хүдэлмэри саашадань һайжаруулха аргануудые нэбтэрүүлжэ, һурагшадай ёһотой залууршад боложо, комсомолой ёһо заншалда пургена, ниитын ажалай дүршэл, дадал олгоно. Комсомолой гэшүүн багша бүхэн саг үргэлжын хубиин даабаритай, һурагшадай кружогуудые, уран һайханай бүлгэмүүдые хүтэлбэрилнэ.

Жэшээлхэдэ, Хамниин дунда һургуулиин багшанар уран һайханай бүлгэмдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана, һургуулидаа һонирхолтой үдэшэнүүдые үнгэргэнэ. Нёдондо жэлдэ Хамниин багшанарта РСФСР-эй Соёлой министерствын Хүндэлэлэй грамота барюулагдаһан юм. Уран һайханай бүлгэмэй гэшүүд Л. Г. Садаева, С. Р. Бодоева, В. Ц. Дареева гэгшэд хэшээлнүүдые методическа үндэр хэмжээндэ үнгэргэнэ. Мүн комсомолой организациин секретарь С. Ж. Норбоева залуушье һаа, шадабари ехэтэй багша гэжэ суурхадаг юм.

Ургажа ябаа залуу үетэниие марксистско-ленинскэ үзэл бодолтойгоор, һайн һайхан абари зантайгаар, ажабайдалда эдэбхитэйгээр хандадаг байхаар хүмүүжүүлдэг комсомолшууд багшанар бусад һургуулинуудта олон. Тэдэнэй тоодо Цахирай дунда һургуулиин багшанарай комсомолой организациин секретарь, директорэй орлогшо Н. Н. Дабалаева, Закаменск хотын хоёрдохи һургуулиин багша Н. Д. Гомбоева, гурбадахи һургуулиин библиотекарь О. Б. Аригунова, Санагын дунда һургуулиин ахалагша пионервожата Людмила Сосорова болон бусад оролсоно.

Комсомолой эмхинүүд партийна организацинуудай хүтэлбэри доро ажалладаг. Партийна суглаануудта, арадай депутадуудай сомоной, поселково Соведүүдэй сессинүүд дээрэ комсомолой ажабайдал хэлсэгдэдэг. Партбюрогой нэгэ гэшүүндэ залуушуулай хүдэлмэри хинаха, шалгаха даабари үгтэдэг. Жэшээ болгон Санагын совхозой комсомолой организациин болон совхозой партбюро хоёрой хоорондохи холбоон тухай хөөрэе.

Партбюрогой гэшүүд С. Бабалаева, В. Шагжеева гэгшэд комсомолой организациин ажал хэрэгүүдэй түлөө харюусадаг юм. ВЛКСМ-эй комитедэй ажалай түсэб, хүдэлмэриин гүрим, залуушуулай ажалай журам сахилга болон бэшэшье асуудалнууд партбюрогой зүблөөн дээрэ хэлсэгдэжэ байдаг. Совхозой комсомолшуудай удамаршанаар эдэбхитэй Николай Намсараев һунгагдаа. Мүнөө үедэ Санагын хүбүүд, басагадай ажал хэрэгүүд һайжаржа захелаа. Нэн түрүүн эндэ комсомол-залуушуулай коллективүүдые байгуулха талаар ехэ хүдэлмэри хэгдэнэ.

«КПСС-эй XXVI съездын эрилтэнүүдэй ёһоор хүдэлдэг залуушуулай марксистско-ленинскэ һуралсалые саашадань нарижуулха тухай» ВЛКСМ-эй ЦК-гай тогтоолые бэелүүлэн, комсомолой политическэ һуралсалай шэнэ жэл эхилбэ. Бүхыдөө эмхидхэгдэһэн 39 кружогуудта 1240 комсомолшууд ябана. Программын ёһоор хэшээлнүүд үнгэргэгдэжэ, залуушуулай эдэбхи үүсхэл бадаруулна. ВЛКСМ-эй райкомой бюрогой шиидхэбэреэр энэ һуралсалай жэлдэ «Манай Ленинскэ комсомол» гэһэн тэмээр курс шудалагдаха байна.

Манай районой комсомолшуудай XXXV конференци декабриин 4-дэ болохонь.

1982 оной майн 18-да ВЛКСМ-эй XIX съезд нээгдэхэ. Районой комсомолшууд болон залуушуул КПСС-эй XXVI съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн өөһэдынгөө ээлжээтэ съездые нэрэтэй солотойгоор угтахаар дэлгэрһэн мүрысөөндэ амжалта түйлаха байһаниинь элитэ.

Б. ЦЫРЕНОВ,
ВЛКСМ-эй райкомой нэгэдэхи секретарь.

Улаан-Үдын трико... гадар хубсаһанай фаб... хубсаһа эсхэдэг цехэ... ран хүн хүдэлнэ. Кол... соогоо Л. Копыловагай... тэлбэрилдэг комсомол-... шуулай бригада бусадт... шэ харуулна. Тэдэнэ... бан нэгэдэхи табан ... түрүүшын жэлэй даа... нуудые октябрин 7-до ... гээд, мүнөө «СССР-эй ... ран жэлэй ойдо габ... ажалай жаран недели» ... уряа доро табан жэлэй ... ёрдохи жэлэй тоосо... ажаллажа байнхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ко... мол-залуушуулай түрүү... гадын хүтэлбэрилэгшэ ... бовь Копылова.

С. БАЛДУЕВАЙ фо...

ЁҺОТОЙЛ ХҮМҮҮЖҮҮЛЭГШЭД

Нестерево тосхондо гэр бүлэ Иосиф Титович ба Васса Евдокимовна Рудневтан ажаһуудаг юм. Тэдэнэр үндэр наһатай, али олон юумэ үзэһэн хүнүүд. Прибайкалида Совет засагай тогтоогдоһон сагһаа хойшо нютагайнгаа ниитын ажабайдалда эдэбхитэй хабаадалсажа, шэнэ байдалай һуури табилсаһан намтартай.

Тосхондо хамтын ажал байгуулха хэрэгтэ Иосиф Титович хам оролсожо, колхозой үндэһэ һуури бэхижүүлэлсээ. Хүдөө ажахын артелиин түрүүшын гэшүүдэй нэгэн байһан тэрэ дүшөөд жэлэй туршада түмэршэ дарханаар хүдэлөө. Васса Евдокимовна олон жэлдэ һаалишан ябаа, бэшэшье элдэб хүдэлмэридэ таһалгаряагүй ажаллаһан юм.

Эдэнэр ехэ зол жаргалтай ажаһуудаг, найман хүбүүдые, хоёр басагадые хүмүүжүүлжэ, ажабайдалай замда гаргаһан, ажалша бэрхэ хүнүүд болгоһон солотой. Иосиф Титович Эсэгэ оронoo хамгаалгын Агуухэ дайнай эхилхэдэ, Совет Армида татагдажа, Эхэ оронойнгоо зүүн хилые сахилгын газарта алба хэһэн байна. Эсэгэтэеэ хамта Павел, Николай ба Александр хүбүүдынь армида абтажа, фашис немецүүдтэ эсэргүү ехэ дайнда оролсоһон юм. Павел хүбүүниинь дайнда баатарай үхэлөөр унажа, түрэһэн эхэдээ ехэ гашуудал асараа бэлэй. Гэбэшье Васса Евдокимовна үйлхарта дарагдангүй, колхозойнгоо үйлэдбэри дээрэ габшагайгаар хүдэлжэ ябаһан юм.

Совет арад харата муухай хариин дайсадые һамна сохижо, Улаан Армида абтаһан сэрэгшэд нютагаа бусаа һэн. Иосиф Титович, Александр, Николай хүбүүдтэеэ түрэл тосхоноо бусажа, колхоздоо хүдэлжэ эхилээ. Тэрэ гэһээр олон жэл үнгэрөө, зол жаргалаа эдлэһэн золтo саг үргэлжэлөө. Мүнөө Рудневтанай дүрбэн хүбүүд совхоздоо ажаллана. Николай Иосифович үхэрэй комплексые даадаг тушаалтай. Тэрэнэй нэгэ хүбүүн шофёр, бэгань армида алба хэнэ, басаганиинь ажахыдаа бухгалтер.

Петр Иосифович «Зырянский» совхоздоо һүүлэй 15 жэлэй туршада трактористаш таһалгаряагүй ажаллажа байна. Тэрэ коммунис ажалай ударник. Ехэ хүбүүниинь мүнөө совхозой рабочкомой түрүүлэгшээр һунгагданхай, эдэбхитэй хүдэлжэ байдаг юм. Нүгөөдэнь тракторист.

Леонид Иосифович гаражые даагшаар, Георгий Иосифович трактористаар ажаллана. Сагһаа урид наһа бараһан Александр ба Николай гэгшэдэй үхибүүд мүн лэ ажалша хүнүүд болон хүдэржэжэ, үбгэн эсэгынгээ, түрэһэн эхынгээ үг залгамжалуулна. Юрэдөө наян наһаа дабаһан эдэ хоёр үндэр наһатай Рудневтан мүнөө 27 аша зээнэртэй, долоон гушанартай, зол жаргалтай ажаһуудаг, хүбүүд, басагадай элэ олон үхибүүдые харалсаха, хүмүүжүүлэлсэхэ аргаяа олоһон лэ байдаг даа.

П. ХАЛТАНОВ.

Прибайкалиин район.

Зураглал

ЗОХЁОХЫ АЖАЛАЙН ЗАМ СЭ...

Авиационно заводой хабсаргагшадай бригадир, Ленинэй ордентo коммунист Александр Александрович Зосин тухай магтаалай һайхан үгэнүүдые үнинһөө хойшо дуулагша һэм. Заводой олон хэһэгээр гаргагдадаг газетын хүдэлмэрилэгшэдтэй хөөрэлдэхэдөөшье, энэ бригадын ажал хэрэгүүд тухай тобшо мэдээсэлнүүдые республикын газетэнүүдтэ үзэхэдөөшье, би энэ хүнэй ажалай эдэбхи үүсхэлээр, эмхидхэн хүтэлбэрилхы шадабаряар һонирхошо бэлэйб. Харин Александр Александровичтай нюураараа танилсахын урда тээ тэрэнэй ажалай дэбтэрээр һонирхохо гэжэ шиидэбэб.

Ажалай дэбтэр. Энэ хадаа мүнөөнэй хүдэлмэришэн хүнэй ажалай намтарые харуулһан паспорт шахуу ха юм. Тэрээн соо хүнэй ажалда ороһон сагһаа эхилээд, мэргэжэлээ дээшэлүүлһэн тухайнь тодорхой тэмдэглэл хэгдэдэг гээшэ. Зарим дэбтэр соо ороноойнгоо «географиие шэнжэлхээр» байха. Харин нүгөө зариман соо хүнэй ургалта эли тодоор харамаар.

Александр Александровичай ажалай дэбтэр соо ажалда абтаһан тухайнь оройдоол ганса тэмдэг хэгдээд, удаань мэргэжэлээ дээшэлүүлһэн тухайнь найма дахин бэшэгдэнхэй. Мүнөө тэрэ эгээл дээдэ разрядаар хүдэлнэ. Тиихэдэ һайшаал магтаалнууд тухай хүсэнэг соонь аяар жаран долоон тэмдэг хэгдэнхэй. Александр Зосиной ажалайнгаа эршые нэгэтэшье һуладхангүй хүдэлһые, хододоо зоной түрүү зэргэдэ ябаһые гэршэлһэн энэ тэмдэгүүдые уншажа байхадаа, тэрэнэй алдар солые дуудаһан баяр ёһололой үгэнүүдые, нэрьемэ альга ташалгануудые дуулаһан шэнги болоо һэм.

Александр Зосиной ажалайнь намтар тэрээндэ тон адлихан хэдэн олон хүбүүдэйхидэл тон юрынхэеэр лэ эхилһэн юм. Ажалай амта үшөө үзөөгүй залуухан хүбүүн 1939 оной октябриин хорин табанда заводой проходнойдо ерээ һэн. Эндэ нэгэ заводтой, нэгэл цехтэй бүхы наһаяа, хуби заяагаа холбохоб гэжэ тиихэдэ залуу хүбүүн һанаашьегүй байгаа. Сэрэгэй албанда ябатараа нэгэ-хоёр жэл хүдэлөөд, саашань... Саашань бодомжолжошье үзөөгүй ябаал һэн ха.

Теэд хуби заяаниинь тал ондоогоор шиидхэгдээ. Залуу хүбүүнэй заводто ерэжэ, хүдэлмэришэдэй коллективтэ орохоло, ажалай мэргэжэлдэ, ажабайдалдань һургаха тиимэ хүн ушараа бшуу. Оройдоол гурбан хүнһөө бүридэһэн бишыхан бригадынь Алексей Захаров ударилагша һэн. Наһаараа тэрэ Александрһаа халта аха байгаа. Ажалайнь дүй дүршэлшье мүн лэ халтал ехэ һэн.

— Теэд тэрэ өөрынгөө мэргэжэлдэ үнэн зүрхэнһөө дурланхай, ажалдаа шунан оролдодог хүн агша бэлэй,— гээд Александр Александрович мүнөөшье аха нүхэрөө дулаан үгөөр дурдан магтадаг. — Тэрэнэйнгээл ажалай эдэбхи үүсхэлһээ үльгэр жэшээ абан Иван Рубцов бидэ хоёр слесариин мэргэжэл шудалажа, ажалайнгаа нюусые ойлгожо, тэрээндээ хүдэлмэришэн ёһоор үнэн сэхээр дурлажа һураа һэмди. Эбтэй нэгэ бүлэ боложо хүдэлэгшэ бэлэйбди. Ажалнайшье урагшатай һэн.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай эхилхэдэ, Александр Зосин үетэн нүхэдөөрөө хамта фронт мордохоор түхеэрбэ. Теэд сэрэгэй албанда татагдаһан хүбүүдэй зэргын урда дуудагдажа, фронт бэшэ харин һөөргөө заводтоо ошохо гэһэн захиралта абаа бэлэй. Илалтын түлөө гансашье буу барижа бодохо бэшэ, мүн станогой дэргэдэ жагсажа, фронтдо хэрэгтэй юумэ бүтээхэ хүнүүд хэрэгтэй байгаа бшуу.

Ёһотой эрын ёһоор, шандааһаяа шангадхажа, зориг хүсэлөө хурсадхан хүдэлхэ саг гээшэ һэн бэээ. Арба гаран часаар цехһээ гарангүй хүдэлхэ саг тохёолдогшо һэн. Теэд зээб гэжэ бэеэ һула табиха арга забла үгы байгаа. Оншото гар тулалдаанда ороһон солдадуул мэтээр хамсыгаа шамажа, шүдөө зуугаад, дахин дахин станогтоо ошогдодог һэн. Энэ хүндэ... жэлнүүдтэ Александр А... сандрович Зосин мэргэ... мүлижэ, шадабаряа ... лүүлжэ, зориг эрмэ... шангадхажа гараа.

Теэд дайнай һүүлэ... амаршаха саг болоогүй... хидол, һандаралда ор... оронойнгоо ажахые һэ... бодхоохын түлөө совет ... бүгэдөөрэн нэгэ хүн шэ... бодоод байгаа. Тэрэ ... нүүдтэ Александр Але... дрович урданайнгаа ... алдангүй улам оролдо... гоор ажаллажа ... 1948 он. Агуу Октябри... жэлэй ойн хүндэлэлдэ ... һэн социалис мүрысөөн... рэ илажа, заводойнго... рекци болон парткомо... дэлэлэй грамотаар шаг... һэн.

Энэ Александр Зо... эгээл түрүүшын шагнал... гаа. Баяр ёһололой ... байдалда грамота абаа... хэдэйнгөө урмашанги... райе харахадаа, тэдэн... магтаал, этигэл найдаб... хүртэһэнөө ойлгоо ... Энээнһээ хойшо ганса ... гөө һэшхэлэй урда бэш... нүхэдэйнгөө урда харюу... тай байһанаа мэдэрээ... гэһээр лэ жэл бүри ур... лэйхинһөө ехые бүтээх... дон хүдэлдэг заншалта... лонхой. Тэрэнэйл тула... даа хододоо зохёохы ... хандадаг.

— Ажал дээрээ юума... лан зохёохо гү, али ... нарижуулгын дурадхал... тэрүүлэн хэрэглэхэ гээ... дэлмэришэн бүхэнэй ... гээд һанагшаб, — гэжэ ... сандр Александрович ... һэн. — Эндэһээ ажала... тээсын дээшэлэлгэ ... Ажалай бүтээсэ дээш... дэ, продукциин шана... һайжардаг ха юм.

Һүүлэй хорин жэл... Александр Александ... Зосин хоёр зуун табяа... лан нарижуулгын мэ... оруулжа үйлэдбэридэ ... рүүлһэн байна. Жэл... дунда зэргээр 12 мя... бүхыдөө 55 мянган т... һөө дээшэ экономическа... олзо гүрэндэ оруулаа. ... нэй мэргэжэл шадабари... волтонь үндэрөөр сэ... Александр Алексан... Зосин «Мэргэжэлээрээ ... бариингаа эрхим хүдэ... лэгшэ», «Заводой сүү... теран», «Буряадай АС... габьяата уралан на... лагша», «Шанарай ... эрхимлэгшэ», «Ухаала... хёолгын ба уралан нари... гын талаар эрхимлэгш... хэ мэтэ хүндэтэ нэрэ ... нүүдтэ хүртэнхэй юм.

Наһан нилээд ошоо... бага алхамаа аалидхаха... болоо ха. Амаралтада... раа һаа болохо саг ерэ... бүхы наһаараа, дүшэ ... жэл соо, нэгэ заводто ... цехтэ хүдэлһэн хүнэй ... хэл бодолые яажа таа... Александр Александрович ... нөөшье ажаллаһаар. ... бүтээсэтэ ажалай үльг... шээ харуулжа, сүг хам... дэлдэг нүхэдөө ажалай ... үндэр амжалтануудта ... даг. Мүн зохёохы шэг... ажалдаа залуушуулые ... гадаг.

— Уралан нарижу... хүдэлмэридэ гол түлэ... тадаа хабаададагбди, ... А. А. Зосин хөөрэ... Ямар нэгэ һонирхо... мээ хамтаараа ... шиидхэдэг заншалтайб... дэ намтай сүг хамта ... жэлдэ хүдэлһэн Инно... Егорович Севергиншье ... луушуул Слава Бороди... ша Серпионов гэгш... өөр өөрынгөө һанам... дые оруулдаг. Зарим... луушуулнай, бидэнэр, ... һөөшье түргөөр хэрэгт... намжа оруулһан байда...

Мүнөө Александр ... сандрович Зосин 1982 ... түсэбөөр ажаллажа ба... Арбан нэгэдэхи табан ... түрүүшын жэлэй т... СССР-эй Конституции... тэ дүүргэхэ гэһэн со... уялгаяа тэрэ нэрэтэй со... гоор сум бэелүүлжэ, бүр... тябрь соо жэлэйнгээ ... дүүргэһэн тухайгаа мэ... һэн.

Б. БАТУР...

МАЛ АЖАЛ — онсо шухала һалбари

ФЕРМЭНҮҮДЭЙ ГОЛ ЗОРИЛГО

Оронойманай олохон районуудта ган гасуур тохёолдоошье һаа, ута дулаан намар боложо, малай фермэнүүдэй, гүүртэ болон отаранuудай үбэлжөөндөө яаралгүй, һайн бэлэдхэлтэйгээр орохо арга олгоо.

Тиигэбэшье мүнөө үдэрһөө үдэр бүри хүйтэржэ, малшадай сүлөөгүй саг ерэбэ. Мал ажалай һалбариин саашанхи хүгжэлтын үбэлжэлгые хэр амжалтатайгаар үнгэргэһэнһөө дулдыдадаг дээрэһээ ашаг шэмыень доошолуулангүй, гарза хоролтодо оруулангүй үбэлые дабахын түлөө һаалишан, малшан бүхэн бии байһан арга боломжонуудаа хэрэглэжэ, хеба шадалаараа оролдоно гээшэ.

Хүн зоной тон түргэн ургажа байгаа эрилтые малай продукцяар хангалга мүнөөдэрэй эрилтэдэ үшөөл харюусанагүй

КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүд мал ажалые саашадань хүгжөөхэ талаар тон шухала, харюусалгатай зорилгонуудые хараалаа. Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ мяха үйлэдбэрилгэ жэлдээ дунда зэргээр 17—17,5 миллион тоннодо, һүн —97—99 миллион тоннодо, үндэгэн —72 миллиардда, нооһон — 470—480 мянган тоннодо хүргэгдэхэ байна.

«Мал ажалай һалбариие түргөөр хүгжөөхын түлөө бүхы арга боломжонуудаа хэрэглэжэ, хараалагдаһан түсэбүүдээ дүүргэхын, үлүүлэн дүүргэхын тула оролдогты гэжэ КПСС-эй Централиина Комитет республиканuудай, хизаар болон областьнуудай, районуудай партийна организацинуудта, хүдөөгэй бүхы ажалшадта хандаба. Нүхэдүүд, энэ хадаа мүнөө гол зорилгомнай болоод байна»,— гэжэ Л. И. Брежнев съезд дээрэ хэлээ һэн.

Үнгэрэгшэ жэлнүүдтэ энэ талаар горитой хубилалтанууд боложо, ехэ һү һаахын тула түрүү технологи нэбтэрүүлэгдээ. Мал ажалые саашадань хүгжөөхэ бата бэхи үндэһэ һуури табигдажа, тэжээл бэлэдхэлгэдэ, бүйлүүлгэдэ тусхай шэглэл үгтөө. Тиигэбэшье сагай үндэр эрилтые һү, мяханай талаар дүүрэн хангахын тула үшөөл ехэ ажал бэелүүлхэ хэрэгтэй. Энэ хэдэе мүнөө үеын гол зорилго болсод байна гээшэ.

Малай тоо толгойе олошоруулжа, тэдэнэй үүлтэр һайжаруулха шухала. Һүүлэй арбаад жэлэй туршада энэ шэглэлээр ябуулагдаһан хүдэлмэриин ашаар һайн үүлтэртэ бодо мал 3,5 дахин олон болоо. Үнгэрэгшэ табан жэлэй туршада малай зургаан үүлтэр, 13 түхэл шэнжэ болон ашаг шэмэ ехэтэй малай 30 шэглэл бии болгогдоо.

Гүүртэ болон фермэнүүдэй һаалишад, малшадай ажалай үльгэр жэшээ харуулжа ябаһан түрүүшүүлэй ашаар манай экономикын түрүү зэргэдэ табигдаһан, мал ажалые түргэн хүгжөөхэ зорилгонууд амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байна. Оронойманай колхоз, совхозуудта мүнөө 91,1 миллион эбэртэ бодо мал тоологдоно. Тэрэнь үнгэрэгшэ жэлэй энэ үетэй жэшэжэ үзэхэ болоо һаа, 344 мянган толгойгоор олон юм.

Һаамхай үнеэд 60 мянган толгойгоор олошоруулагдаа. Оронойманай ажахынуудта мүнөө 30 миллион үнеэд тоологдоно. Гахай 58,4 миллиондо хүргэгдөө. Хонидой, ямаадай тоо бага үсөөрөө. Шубуудай, тахяа болон нугаһадай тоо толгой 16 миллионоор олон боложо, 691 миллиондо хүргэгдэбэ.

Эдэ дээрэ дурсагдаһан тоонуудые харахада, байдал яһала һайн. Гэбэшье хэа хаанагүй байдал һайн бэшэ. Малайнгаа тоо толгойе олошоруулха талаар ехэ гээгдэлтэй, ашаг шэмыень эрилтэдэ хүрэмөөр дээшэлүүлжэ шадаагүй область болон районууд үшөөл үсөөн бэшэ. Жэшээлхэдэ, мяха үйлэдбэрилгэ, үнгэрэгшэ үетэй жэшэхэдэ, ехэ болоошье һаа, үнеэдэй һү һаам гурбан процентээр доошолоо.

Предприятинуудай хамһабариин ажахынуудай, мүн хүн зоной ашаар бүгэдэ арадай хойшолуулашагүй зорилгонуудые шиидхэлгэдэ ехэ хубита оруулагдана. Жэшээлхэдэ, ажалшадай хүсөөр 1,8 миллион тонно һүн, 440 мянган тонно малай болон шубуунай мяхан нөөсэлэгдөө.

Мүнөө малшадта эгээл харюусалгатай, үбэлжэлгын үе ерээд байна. Ниитынгээ малые гарза хоролтогүйгөөр, ашаг шэмыень доошолуулангүй үбэлжүүлхын түлөө һаалиин фермэнүүдэй, гүүртэ болон отаранuудай хүдэлмэрилэгшэд бии шадалаараа оролдожо, бүхы арга боломжонуудаа хэрэглэнэ. Эгээл энээнһээнь мал ажалые саашадань хүгжөөлгэ сэхэ дулдыдана.

А. СМИРНОВ,
ТАСС-ай шэнжэлэгшэ.

АМЖАЛТА, АРЬБАЛАЛТЫН ТҮЛӨӨ

ЛЕНИНГРАД. Электростанцинуудта хэрэглэгдэхэ томо электромашинануудые бүтээдэг гартаха талаар орон доторо түрүү һуури эзэлдэг «Электросила» нэгэдэлдэ металл багаар гаргашалга талаар ехэ ажал ябуулагдана. Арадай ажахын хэрэглэжэтэй тааралдуулан эндэ продукцин дурбэдэх хубинь шэнэлэгдэдэг, технологинь нарижуулагдадаг, металл болон электрын эрэм хүсэ алмаха үйлэдбэринь шэнэ аргануудые хэрэглэгдэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: коммунист И. С. Шаровой (дундань) хүтэлбэрилдэг коммунис ажалай бригада Калининска АЭС-эй миллион киловатт хүсэтэй генератор хабсаргана.

ТАСС-ай фотохроника.

НАЙМАН ХЭМЭЛ ОДОД НИИДХҮҮЛЭГДЭЭ

«Космос-1320», «Космос-1321», «Космос-1322», «Космос-1323», «Космос-1324», «Космос-1325», «Космос-1326», «Космос-1327» гэһэн, дэлхэйе тойрон ниидэхэ хэмэл одод 1981 оной ноябриин 28-да Советскэ Союзһаа дэгдээгдээ. Бүхы найман хэмэл одод нэгэл ракетээр замбуулинай замда гаргагдаба.

Замбуулинай дайдые шэнжэлжэ үргэлжэлхэ научна аппаратура хэмэл одод дээрэ тодхогдонхой. Аппаратурань һаадгүй хүдэлнэ. Абтаһан мэдээнүүдые залан ниидхүүлхэтоолон тодорхойлхо түбтэ шэнжэлээ.

(ТАСС).

ВЕТЕРАНУУДАЙ ЖЭШЭЭ

Республикын хэлхеэ холбооной үйлэдбэриин-техническэ, управлениин мэдэлэй эмхи зургаануудта наһажаал болоһон партиин, дайнай болон ажалай олон ветеранууд хүдэлдэг юм. Тэдэнэр даалһан хэрэгтээ харюусалгатайгаар хандалгын, коллективэй ниитын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадалгын үльгэр жэшээ харуулдаг, залуу үетэнэй дунда хүмүүжүүлгын ехэ хүдэлмэри ябуулдаг юм.

Тэдэнэй нэгэн халаа Анатолий Александрович Гергель болоно. Тэрэ мүнөө ная наһатай болонхой. Энэмнай нилээд үндэр наһан гээшэ ааб даа. Граждан болон Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнуудта эдэбхитэй хабаадаһан энэ үбгэжөөл Ленинскэ партиин зэргэдэ 1927 ондо жагсаһан байна. Анатолий Александрович хэды үбгэрһэншье, пенсидэ гараһаншье һаа, коллективэйнгээ ниитын ажабайдалтай. партийна эхин организациин ажал ябуулгатай нягта холбоотой зандаа ябаһаар. Тэрэ илангаяа залуу коммунистнуудые хүмүүжүүлхэ, политическэ талаараа гүйсэд, хатуужанги тэмсэлшэ байхаар һургаха асуудалда анхаралаа хандуулдаг. Тэдэнэртэй хөөрэлдэхэ сагаа олоод лэ байдаг.

Ажалай, хүмүүжэлэй ута зам гаталһан, Улаан Тугай, мүн Улаан Одоной хоёр орденуудаар шагнагдаһан партиин ветеранай хөөрэхэ, сэлгүүлхэ юумэнүүд, һургаал боломоор жэшээнүүд барагдашагүй бэээ.

Урданай коммунистнуудай нэгэн Александр Сергеевич Гаськовой намтар баһал ехэ һонирхолтой. 1941—1945 онуудта үргэлжэлһэн Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай үедэ фронт дээрэ тэмсэһэн хүнэй дайшалхы намтар хүмүүжүүлхы ехэ удха шанартай байһаниинь мэдээжэ зүйл. Дүшэ гаран жэлэй туршада Улаан-Үдын почтамтда хүдэлхэдөө, тэрэ кадрнуудай таһагые олон жэлдэ даажа байгаа. Мүнөө 66 наһатай болобошье, инкассатораар хүдэлнэ. ДОСААФ-ай эхин организацине толгойлно. «СССР-эй ДОСААФ-ай отличник» гэһэн тэмдэг Александр Сергеевичэй ниитын эдэбхитэй ажал ябуулгые батадхан гэршэлнэ.

Дайнай, ажалай ветеран, коммунист Иннокентий Ефимович Бородин коллективэйнгээ дунда ехэ магтаалтай. Хэлхеэ холбооной эмхи зургаануудта 1946 онһоо хүдэлнэ. Тиихэдээ республикын хэлхеэ холбооной управлениин харуулай албанай начальнигаар гушан хоёр жэлэй туршада хүдэлөө. Тэрэ мүнөө почтамтын диспетчер, Советскэ районой арадай хиналтын комитедэй штатна бэшэ инспектор.

Улаан Тугай, Улаан Одоной орденуудаар шагнагдаһан коммунист Борис Петрович Хамуев мүнөө хангалгын албанай инженер. Фронтовигууд Д. Г. Коляев (слесарь), Н. М. Хамаганова (телеграфист), Г. С. Прокопьев (инкассатор) гэхэшэлэн партийна даабаряа жэншэдгүй һайнаар дүүргэжэ, залуу коммунистнуудта үльгэр жэшээ харуулжа ябадаг юм. Тэдэнэр партиин зэргэдэ шэнэ хүнүүдые шэлэн абаха хүдэлмэридэ ехэ туһа хүргэдэг. Юрэдөө, партиин, дайнай, ажалай ветерануудай үнэн сэдьхэлэй һэшэхээр партиин заабаринуудые бэелүүлэн, коллективэй зэйнгээ дунда һайн хэрэгээ 5 гэжэ ябадагынь ехэ олон ...рхомоор.

Б. СОТНИЧ,
почтамтын оператор,
түсхайта пенсионер.

Улаан-Үдэ город.

Советүүдэй хүдэлмэри

АША ҮРЭТЭЙ ТАНИЛСАЛГА

...радай депутадуудай ...Үдын городской Со... Железнодорожно районой Соведэй депутадуудай гэшүүдтэй бүлэг «Эле...» гэгдэдэг хуули зар-сахиха опорно пункт сугларжа эмхидхэхы ...эрнеэ зүбшэдэг зан... Депутадуудай энэ ...ээлжээтэ заседаниия ...ой түрүү предприяти ...үнгэргэхөөр түсэблэһэн ...юм.

...лаан-Үдын уран һайха... ...зүйлнүүдэй ба гар бэлэ... заводто һаяхан де ута... ...ий энэ бүлэг ерэжэ, эн... коллективэй ажал хэ... ...ртэй танилсаба.

...лаан байгуулагдаһан предприяти 1982 ондо ...жэлэйнгээ ойе тэмдэг... Энээхэн хугасаа соо ...гаран хүнүүдһээ анха ...буридэһэн бишыхан ...470 хүдэлмэришэдтэй ...болотороо ургаһан ...Энэ коллективэй дии... ...хубинь залуушуул.

Арбадахи табан жэлэйнгээ түсэбые энэ завод амжалтатай дүүргээ. Байгша ондошье гурбан кварталай даабаринууд үлүүлэн дүүргэгдэжэ. Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дамжуулгын Улаан тугта энэ коллектив хүртөө. Мүн тиихэдэ КПСС-эй Железнодорожно райкомой болон районно Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй дамжуулгын Улаан туг энэ жэлэй юһэн һарын социалис мүрысөөнэй дүнгүүдээр заводой коллективтэ барюулагдаһан байха юм.

Эдэ амжалтануудые туйлалгада эндэ хүдэлдэг депутадуудай ашата нүлөөнэй бии байһаниинь элитэ.

Заводой бүтээлнүүд хүн зондо ехэтэ һайшаагдадаг, худалдаа наймаанда үни удаан хэбтэжэ байдаггүй гээшэ. Жэл ерэхэ бүри эндэ хэгдэһэн хэрэгсэлнүүдэй худалдагдаха нютагууд олошорно. Манай табан союзна республиканuудта, хори юһэн автономито республика, область, хизаарнуудта тэдэ бүтээлнүүд эльгээгдэдэг байна. Москвагай худалдаа наймаанай арбан фирмэнүүд энэ заводто захил хэнхэй юм. Энэ заводой цехүүдтэ бүтээгдэдэг зуун дүшэ гаран элдэб зүйлнүүдэй наймандань Гүрэнэй шанарай тэмдэг олгогдонхой.

Депутадуудай бүлэгэй түрүүлэгшэ Железнодорожно районно Соведэй депутат Э. М. Содномов заседани нээхэдээ, хэлсэгдэхэ асуудалнууд дээрэ тогтобо. Уран һайханай зүйлнүүдые ба гар бэлэгүүдые үйлэдбэрилгын технологитой танилсалга нэн түрүүндэ болобо.

Депутадууд заводой цехүүдтэ орожо, үйлэдбэриин нарин технологитой танилсахадаа, эндэ бүтээгдэдэг хэрэгсэлнүүдэй шанар шалган хараба. Тэдэнэр мэргэжэлтэдтэй, хүдэлмэришэдтэй уулзажа хөөрэлдэбэ. 11 хүдэлмэришэдэй ажал дүүргэжэ шададаг «Марго» түхэлэй автоматическа оньһон техникэ депутадуудай анхарал татаһан байна. Энэ заводто мүнөө дээрээ хоёр иимэ автоматическа оньһон түхеэрэлгэ бии. Ерэхэ жэлнүүдтэ энэ оньһон үшөөл олобор эндэ ашаглагдахаар хараалагдана.

Алишье цехтэ ороходоо, энэ коллективэй залуу хүдэлмэришэдэй, зали ехэтэй ажалые, соггой хүхюун шарайе депутадууд баясан хаража ябаба. Шэнжэлгэ туршалгын цех соо тэдэнэр дүй дүршэл баянтай үнинэй мастер Э. М. Олзоевтой танилсаа. Энэ нүхэрнай арадай урлагшадай олон конкурсын дипломуудта хүртэһэн, ВДНХ-да хабаадаһан хүн юм.

Депутадуудай бүлэгэй ээлжээтэ энэ заседаниин түрүүшын асуудалай түгэсхэлдэ Улаан-Үдын городской Соведэй депутат, заводой директор Ц-Ц. Ж. Шагдуров предприятиингаа коллективэй ажал хэрэг, илангаяа мэргэжэлтэ залуу хүдэлмэришэд тухайда хөөрэжэ үгэбэ. Энэнь нүхэдэйнгөө урда депутадуудай өөрсэ ёһын тоосоон болоһон байна.

Энэ бүлэгэй заседаниин хоёрдохи асуудалаар городской Соведэй депутат А. Нимаев, районно Соведэй депутат В. Радионова гэгшэд заводой хүдэлмэрилэгшэдэй, өөһэдынгөө һунгуулиин округто ябуулдаг хүдэлмэри тухай дэлгэрэнгыгээр тоособо. Эдэ депутадууд үйлэдбэри дээрэ үндэр бүтээсэтэй ажалай жэшээ харуулна, һара бүриингөө даабаринуудые үлүүлэн дүүргэнэ. Мүнөө эдэ хоёр нүхэд 1982 оной-нгоо даабари дүүргэжэ эхилэнхэй.

Депутадуудай энэ бүлэгэй ээлжээтэ заседани түс заводто тон һонирхолтойгоор үнгэргэгдэжэ, тэдэнэй саашанхи хүдэлмэридэ тон туһатай байхань лабтай.

И. АФАНАСЬЕВ,
арадай депутадуудай Железнодорожно районно Соведэй гүйсэдкомой инструктор.

Буряад хэблэлэй 60 жэлэй ойдо

«БУРЯАД ҮНЭН» ГАЗЕТЭ БЭШЭЭ һЭН:

1925 оной июлиин 10.

«ГУШАДАЙ УНШАЛГЫН БАЙШАН ТУХАЙ»

«Дээдэ-Үдын аймагай Гушадай хошуунда (мүнөөнэй Бэшүүрэй райондо) уншалгын байшан байгша оной февраль һарада анхан удаа нээгдэбэ. Уншалгын байшанда нютагай зон, илангаяа залуушуул ехэ һонирхолтой ба хананмжатай хандадаг. Гэбэшье элдэб зүйлэй ном дэбтэр ба илангаяа хүдөө ажал тухай дэбтэр, буряад-монгол хэлэн дээрэ гаргагдаһан ном дэбтэрээр уншалгын байшан маша дутамаг дээрэһээ тэдэнэй эрилтэнүүдые бүрин гүйсэд хангажа шаданагүй. Тэрэнһээ гадна уншалгын байшангые эрхилэгшэ хадаа һургуулиин бэлэдхэл багатай, монгол бэшэг огто мэдэхэгүй, нютагай зоной заншал гурим болон сайдалтай танилсамаар бэшэ тула, хүдөө зоной дунда һэбтэрүүлгын хүдэлмэри ябуулгые харюусажа огто шадахагүй байна. Иимэһээ саашадаа уншалгын байшанине энээхэн байһан хэбээрнь орхибол, арадай болбосорол гэгээрэлэй ябадалда туһа үрэ огто гарахагүй. Тиимэ тула түбэй болбосорол гэгээрэлые эрхилхэ органуудай талаһаа хүдөө нютагуудта хандаха, дурсагдаһан уншалгын байшангай дутамаг зүйлнүүдые дары усадхаха хэмжээ абтагдаха болоно.

Ц. ДОНДУБОН.

1925 оной октябриин 10.

Дотоодын һонинои булан

„Түлөөлэгшэдэй тоо"

«Бурреспубликын түбэй зүблэлэй хуралдаанда (БурЦИК-тэ) 140 түлөөлэгшэдые һунгахаар тогтооо. Аймагуудай түлөөлэгшэдэй тоонь: Агаһаа 9 түлөөлэгшэд, Алайрһаа — 10, Баргажанһаа —7, Бооханһоо — 6, Троицкосавскһаа — 25, Хориһоо — 10, Эхирэд-Булгадһаа — 9, Дээдэ-Үдын уездһээ — 26, Дээдэ-Үдэ хотоһоо — 30, Баунтын оротонһоо — 2, Түнхэнһөө — 6.

«Хошуун ба волостьнуудай зүблэлнүүдэй суглаан дээрэ хэлсэхэ хэрэгүүд» гэһэн гаршаг доро: .Хошуун ба волостьнуудай суглаан дээрэ:

1. Аймагай гүйсэдхэхэ комитедэй хэһэн, бүтээһэн хэрэг тухай элидхэл.
2. Хошуун ба волостиин гүйсэдхэхэ комитедэй бүтээһэн хэрэгүүд тухай элидхэл.
3. Нэгэдхэмэл ажалай налог тухай.
4. Хошуунай мүнгэн сангай ба орелго гаралгын баг-саан тушаа.
5. Хошуун гү, али волостиин гүйсэдхэхэ комитедэй гэшүүн ба аймагай суглаанда ошохо түлөөлэгшэдые олохо.

1926 оной майн' 7.

«КОМСОМОЛ ҮЛЗЫТЭ»

(ДУУҺ)

Коммунис намай
хүтэлбэреэр
Хубисхалай долгин
бусалжа,
Зүдэрһэн ажалша арадай
Зүблэлтэ засаг мандаба.
Бусадай барлаг ябаһан
Боогол зарагдагшад
бултадаа
Эрэгтэй эхэлэр илгаагүй
Эрхэ сүлөөгөө олобо.

Баянай барлаг ябаһан
Баяртын хүбүүн Үлзытэ
Бараса ябахаа болижо,
Залуушуулай эблэлдэ
ороходонь,

Большевик хүбүүншни
боложо,
Бурхан шажанаа
мартахань гэжэ

Балдан габжа ламбагай
Баярта эсэгэдэнь хэлэбэ

Үлзытэ ши хүбүүн,
зогсолшин,
Үнэн ламын зарлигаар
ябалшин.
Коммунис намые дахаһан
буруу номтоной
Комсомолдо бүү
оролшин даа.

Эблэлэй гэшүүн боложо,
Эрдэм номдо һуража,
Ашата эрдэмэй заабаряар

Ажа байдалаа
һайжаруулхаб.

Модон анзаһаа орхижо,
Машинын булгэм
тогтоожо,
Даарitай морёо орхижо,
Трактортай анзаһаар
хахалхабди,

Ажалаа һайжаруулха
болоо һаашни
Абашни барихаа болибо би.
Өөрөө мэдээд Үлзытэ
Үүрэй (ячейкын) гэшүүн
болоо һэн.

Лубсан-Гарма ГОМБЫН

1926 оной июлиин 2.

«ҮНЭН ҮЗЭЛТЭ ҺАЙН НҮХЭР»

«Баргажанай аймагай Мүргэнэй сомоной зүблэлэй түрүүлэгшэ нүхэр Аюша Далайн гэгшэ коммунис намай гэшүүн, үгытэй айлай хүбүүн, бага наһандаа һургуулида һуража шадаагүй. ганса өөрынгөө хурса абьяастай оюун бэлигэй хүсөөр бэшэг номдо һуража, һүүлдэнь Улаан сэрэгэй албанда ошожо, эрдэм һургаалаа бүри дээшэлүүлһэн байна.

1924 ондо арад зоной һунгалтаар түс сомоной Соведэй түрүүлэгшэдэ һунгагдаа бэлэй. Даажа абаһан түшаалдаа анхаралтайгаар хандадаг, дээдэ албан газарнуудай заабаринуудые оролдожо дүүргэдэг, арад зоной ажал байдалые һайжаруулхын түлөө ябуулгануудые үүдхэдэг, үгытэй зоной хэрэгые үмэглэн хамгаалдаг үнэн сэдьхэлтэй нүхэр.

Сомсоведнай иимэ һайн түрүүлэгшэтэй болоһондонь, хүн зон үнэн зүрхэнһөө баяртай».

МОСКВА ШАДАР БОЛОҺОН ТУЛАЛДААНАЙ 40 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

ТИИМЭҺЭЭЛ ИЛААБДИ

А. П. БЕЛОБОРОДОВ,
армиин генерал, Советскэ Союзай хоёр дахин Герой

...үдэрнүүдтэ бидэнэй ду... ...жэлэйнь оие тэмдэглэжэ ...и Москва шадарай тулал... — Эсэгэ ороноо хам... ...ын Агууехэ дайнай, дэл... ...хоёрдохи дайнай шуха... ...шухала үйлэ хэрэгүүдэй ...нь мүн.

...шис Германиин политиче... ...сэрэгэй хүтэлбэрилэг... Москвае булимтаран абал... ...он шухала удха шанартай ...оолодог байгаа. «Энэ го... булимтаран абалга по... ...ческэшье, экономическа... ...талаһаа шиидхэхы ам... ...гэһэн удхатай...»,—гэжэд, ...бароссын» түсэб дотор ...дэһэн байгаа.

...осква шадар болоһон на... ...добтолготой бүхы дай... ...хуби заяа холбоохо зуу... немецүүдэй командова... ...най Эхэ ороной ниислэл ...о дүтэхэнэ түйлай ехэ ...ба сэрэгэй техникэ суг... ...н гээшэ. Октябриин 1... ...Центр» гэжэ арминуудай ...най бүлэг 1800 мянган ...дтэй, 14 мянга үлүүтэй ...буу ба миномёдуудтай, ...танктай байһан юм. Доб... ...шодые дэмжэхын тулада ...шахуу самолёдууд үгтөө.

...сан бидэндэ орходоо ...ингээшье, буу зэбсэ... ...эшье тоогоор булюу ...а. баруун, резервнэ ба ...кка фронтнуудай сэрэ... дайсанай энэ бүлэгэй ур... ...дүн хамта 1250 мянган ...шэдые, 990 танк, 7600 ...буу ба миномёдуудые, ...самолет табиха аргатай ...н юм.

...квае булимтаран абаха ...«тайфун» гэжэ нюуса ...эй добтолгоео немецко... ...кстска сэрэгүүд сентяб... ...30-да эхилээ һэн. Тоо... ...талаар булюу байһанаа, ...хаа олон танктай байһа... ...эрэглэн, тэдэнэр фронт ...раи город болоһон со... ...ниислэл хото тээшэ дүг... ...ка байгаа. Тэрэ үедэ ...ллае аршалан хамгаалха ...илалта туйлаһантай адли ...совет хүн бүхэн ойлго... байгаа шуу.

...осквагай городской пар... ...организациин уряагаар ...лэл хотоео аршалан хам... ...ын тулада хэдэн зуугаад ...н ажалшад жагсаалда га... ...н юм. Тиигэжэ һаин дура... ...дивизинүүд байгуулаг... ...харин дайсадай бөөг... ...газарнуудта партиза... ...сортоотой шанга сохил... ...гдэг байгаа.

...най сэрэгүүдэй эрхилһэн ...үү тэмсэл улам шангадаба. ...бриин эсэс багаар стратеги... ...бүхы шэглэлнүүд дээ... ...дайсад зогсоогдоо һэн. ...р долоон хоногой тур... ...бэлэдхэл хэлэнэйнгээ ...гитлеровецүүд нояб... ...да дахинаа добтолжо ...бэ. Энэ удаа тэдэнэр Мо... ...хойто зүгһөөнь той... ...гараад, Клин, Солнечно... ...тээшэ, урда зүгһөө — ...Кашир тээшэ добтолгодо ...хүсөө зорюулһан юм.

...дайсаниие зогсоохын, Мо... ...тээшэ ошохо харгы за... ...нь хаахын тулада совет сэ... ...лэд болотой али, бүхы ...унгэржэ ерэхэдээ, хэг... ...гүй юумэ хээ. Бүхы ян... ...сэрэгүүдэй сэрэгшэд бо... командирнууд дуулдаа ...деегүй баатаршалга гаргаа. ...үдэрнүүдтэ Дубосеково ...эзд шадар 28 баатар-пан... ...вецүүдай харуулһан баа... ...шалга тухай мэдээсэлэй би... ...хүрэжэ ерэһые һанадаг... ...дэнэр эндэ дайсанай та... танкын добтолгые бэе дээ... туршажа гараа бшуу. ...сси агууехэ, зүгөөр гэдэр... сухарихын аргагүй — хои... ...лей Москва.», — гэжэ тэ... байлдаанда алуулһан по... ...рук В. Г. Клочковой хэлэ... дүлэтэ үгэнүүд бүхы орон ...орнай зэдэлээ бэлэй. Энэ ...Москвае хамгаалһан бү... ...хүнүүдэй зоригжуулхы ту... болоһон юм.

...Солдадай уялга» гэһэн ...соогоо 16-дахи армиие ...кандалһан К. К. Рокоссов... ...тэдэ үдэрнүүдэй бүхы ...н байлдаае, манай сэрэгүү... харуулһан зэрлхэг зориг, ...таршалгые эли тодоор зу... ...лан харуулһан байдаг. «Тэ... ...үдэрнүүдые дурдан һанаха... ...би ухаан бодолдоо манай ...дахи армиин түхэл шэнжые ...ундагби, — гэжэ тэрэ бэ... ...нэ. — Хүсэ шадалаа ал... ...һан, олон тоото шарханууд... ...щуһа адхаһан энэ ар... ...альганай тухайшье түрэн ...райнгаа түлөө шагтагалдан ...сэдэг дайсанда хатуу шан... ...харюугай сохилто үгэдэг, ал... ...гэдэргээ сухаряад, сохилтодонь сохилто дахинаа үгэхөөр бэлэн байгаа, тэрэ хадаа дайсанай хүсые һуладхан, тиимэ сохилто хэдэг байгаа.»

Истринскэ шэглэл дээрэ болоһон тулалдаанай энэ согсологдомол сэгнэлтые батадхан, намда хадуугдаһан хэм соонь би нэгэ байлдаан тухай хөөрэхэ хүсэлэнтэйб.

Ноябриин 17-ной үглөөгүүр үүр сайжа байхада дайсан добтолжо оробо. Тэрэ үедэ минии командалжа ябаһан ябаган сэрэгэй 78-дахи дивизиин шэртэн адаглалгын пункт дээрэһээ иимэ юумэн үзэгдэбэ: баруун зүгтэ хүхэрэн харагдажа байгаа аяар холын оин саана түрүүшээр дайсанай батарейнүүдэй гал дүлөөр ходо ходо буудахань тодоржо, манай байрлаһан газарта бууган һомон, снарядуудай түгдэрхэй аадартал адхаржа эхилбэ. Нэгэ хэды болоод байхада танкнуудай мөөрэй гал-зуу хангираан, мотоорнуудай шанга нэрьеэн дуулдаба. Танкнууд добтолгодо ороо ха юм...

Энэ хадаа Москвагай баруун-хойноһоо хушууран добтолһон 5-дахи, 4-дэхи хуягламал бүлэгүүдэй зүүн захынь танкнууд байһан. Энэ хушууран ерэһэн танкнуудай хойноһоо автоматчигууд добтолон сожо, манай ябаган сэрэгэй 258-дахи полкын сэрэгшэдтэ дүтэлөө.

Сэхэ хараадуулан буудаха томо буунуудай абяан наяралдашаба. Нэгэ фашис танк утаа бааяшаба, нүгөөдэнь шаташаба. Гэнжэтэ мөөрөө таһа буудуулһан гурбадахинь байра дээрээ эрьелдэшэбэ... Зүгөөр дайсанай танкнууд ба автоматчигуудай гол хүсэниинь полкын эзэлжэ байһан бэхилэлтын урда захада бүри дүтэ боложол байба. Тоолошогүй олон машинанууд ябууд дундаа мэнэ мэнэ манай сэрэгүүд руу шурган орохонь гэжэ һанамаар бэлэй. Эгээл эндэ дивизимнай бүхы артиллериин нэгэ доро буудалган наяраа һэн. Немец автоматчигуудай танкнуудһаа таһараашье һаань, танкнууд урагшаал дабшажа байба.

«Танкнуудые үгы хэдэг гранатануудаа, шатаан һалгаадаг шэлнүүдээ бэлдэгты!» гэһэн захиралта полкын сэрэгшэдэй дээгүүр зэдэлбэ.

Танкнуудай урда иимэ зэбсэгтэй солдат юу хэбэ гээшэб? Тэдэниие дайсанай танкистын дээгүүрнь дараад гарашахада, гэнжэтэ мөөрөөрөө газартай тэгшэлжэрхихэдэнь хамаагүй гэжэ һанахаар лэ байгаа... Тиигэһэн мүртөө граната ба шатадаг бодостой шэлээ шадамараар шэдэхэ хэрэгтэй ха юм. Гранатаяа хамаагүй хайшаншье паань шэдэжэрхихэ бэшэ, харин мөөртэ гэнжэ доогуурнь, тиихэдэ шэлээ — мотоорынь хабхалдаг жалюзи руу шэдэдэг шуу. Тиигээгүй һаа, танкые тэмсэлһээ гаргажа шадахагүйш. Харин алдаа һаашни, тудаагүй паашни, танк шамай низа даражархиха, ойлгомторгүйгөөр шэлээ тэпэлээ паа — еерөө дүрэхэш.

Зүгөөр полкын сэрэгшэд эдэ буу шуудa хандажа шададаг ушарпаа дайсанай машинануудай урдаһаа зоримгойгоор тэмсэн бододог байгаа. Тиигэбэшье дайсанай танкнууд ябадалаа удааруулжа, һүүлээрнь гэдэргээ сухаряа һэн. Полкын эзэлжэ байһан газар дээрэ тэпэрлэн ба шатаһан арбаад шахуу машинанууд үлэһэн юм. Энээхэн участок дээрэ дайсан сүмэрэн орожо шадаагүй.

Дурасхаалта тэрэ үдэрһөө хойшо 78-дахи дивизи хатуу шэрүүн даин байлдаануудпаа гараагүй. Бидэ имагтал өөлэдыгөө хамгаалаад байгаагүйбди, харюугай добтолгодо ородог, дайшалхы дүй дүршэлтэй болодог һэмди. Диилдэшэгүй фашис сэрэгүүд гэдэргүүдые шангахаһаар сохижо, зүгадан тэрьедүүлжэ болохо юм гэжэ этигээ бэлэйбди.

Зүгөөр түрүүшын үедэ бидэ сухаригша һэмди. Энэ хадаа гашуудалтай минутанууд байһан, гэбэшье сэрэгшэд болон командирнууд илалта туйлаха байһандаа этигэдэг һэн. Эгээл тиихэдэ, ноябриин бэрхэшээлтэй үдэрнүүдтэ дивизиин хэдэн зуугаад сэрэгшэд Коммунис партида ба комсомолдо орохо тухай мэдүүлгэнүүдые барьа бэлэй.

Фронт дээрэ ябахадаа үдэр бүри, час бүри бүхы совет арадай бидэниие дэмжэдэг байһыень мэдэрэгшэ һэмди. Бидэндэ ниислэл хотын ажалшадай, аха дүү республиканудай делегацинууд, артистнар, литераторнууд ерэдэг байгаа. Поэт Алексей Сурковые дурдангүй байха аргамни үгы. Дивизидэмнай ерэед, тэрэ манай ябаган сэрэгэй 258-дахи полкын штабта, Кашино пуурин ошоо һэн. Эндэнь немецүүдэй танкнууд Дарна һүүрин хажуудахи хүнды соогуур гараад, полкын командна пунктые батальонуудһаань таһалжархиһан юм. Сурков штабай хүдэлмэрилэгшэдтэй ба харуулаи взводтой хамта даилагдажа ябаад, хүреэлэлгэнээ гараа һэн. Энэ үдэрэй һанамжануудаа дурдан, «Оншогорхон пеэшэн соо галхан улаганана...» гэһэн шүлэг бэшээ. Тэрэнь хожомынь суута дуунай үгэнь болоо бэлэй.

Ноябриин һүүл багаар манай Дивизи гвардейскэ болоһон юм. Гвардейскэ туг барюулһан үдэрые мүнөө хүрэтэр сэдьхэлээ доһолгон һанадагби. Бидэндэ нангин энэ тугые дайсантай хэхэ али бүхы тулалдаан соогуур, фашис эзэмдэгшэдые гүйсэдөөр үгы хэһэн саг хүрэтэр абажа ябахабди гэжэ бидэ тэрэ үеын сапатаһан ой соо өөрэдынгөө ами наһаар, алуулһан нүхэдэйнгөө улаан шуһаар, партийна болон партиина бэшэ большевигүүдэй хатуу шанга үгөөр шахаа тангарига үгөө бэлэйлди.

Тиин дайн байлдаан урдынхидаал мэтэ хэрзэгы шангаар үргэлжэлжэ байгаа. Бидэ Дедовск хотоһоо холо бэшэ, Москвапаа ойродоол 40 километрэй газарта хамгаалалтын тулалдаа хэжэ байгаабди. Зүгөөр гитлеровецүүдэй добтолго улам һула болоо гэжэ олохон баримта тэмдэгүүдээр мэдээ һэмди. Энээн тухай плендэ абтагшадай зан абаринь нэн түрүүн гэршэлээ пэн. Москвае дайлан абахабди гэжэ немец солдадууд этигэхэеэ болиһон байгаа. Нютагаи бүд нэхэдэг фабрикын директорэй намда ерээд, түхеэрэлгэнүүдые ара тала руу абаашаха ямар болзортой гээшэбта гэжэ асуухадань, би иигэжэ харюусаһанаа мартадаггүйб: «Станогуудаа байра дээрэнь орхигты, бидэ үшөө саашаа сухарихагүйоди».

Энэшье зүб һэн. Энэл газарһаа 1941 оной декабриин үдэрнүүдтэ манай харюугай добтолго, баруун зүг тээшэ дабшаһан манай илалтата зам эхилээ бэлэй. Хамгаалгын хүшэр хүндэ байлдаануудай үедэ Москва шадар шэнэ хүсэ суглуулхын тулада тон үнэтэй саг алмагдаһан байгаа.

Декабриин эхеэр совет сэрэгшэд шэнэ хүсэ нэмэжэ абаба. Баруун фронтын бүридэлдэ Ставка өөрынгөө нөөсэ хүсэнһөө шиидхэхы сохилто хэдэг 1-дэхи (ударна), 20-дохи ба 10-дахи арминууд болон бусад соединенинүүдые үгөө һэн. Калининскэ болон баруун урда фронтнуудай сэрэгүүд бүри хүсэтэй болгогдоһон юм. Энээнэй эсэстэ Москва шадархи хүсэнүүдэй тэнсүүри зарим тэды хубилһан байгаа. Зүгөөр дайсан хүнүүдэй, артиллериин, танкнуудай талаар урдынхидаал мэтэ булюу хүсэтэй зандаа һэн.

Калининскэ фронтын (командалагшань генерал И. С. Конев) соединенинүүдэй шанга сохилтоор декабриин 5-да харюугай һөөргэ добтолго эхилээ, харин декабриин 6-да Баруун ба Баруун Урда фронтнууд (командалагшадынь генерал Г. К. Жуков, Советскэ Союзай Маршал С. К. Тимошенко) добтолгодо ороо бэлэй.

Долоо хоноод байхада, Баруун фронтын баруун таладань иимэ байдал тохёолдобо. Немецүүдэй 4-дэхи танкова бүлэгэй командовани Истринскэ ехэ сөөрэм ба Истра мүрэн дээрэ яажашье һаань тогтохо гэжэ һанаашалһан байгаа. Тиигэжэ өөрынгөө гол хүсэнүүд болон дайшалхы техникээ Лама, Руза мүрэнүүд шадар гэдэргэнь гаргаха арга боломжо бэдэрһэн юм.

Өөһэдынгөө һанаашалга бэелүүлэн, гитлеровецүүд Истринскэ томо сөөрэмэй хаалтые таһалээ. Мүрэнэй уһанай хэм хэмжүүр дүрбэн метр хүрэтэр дээшэлээд, манай добтолхы ябуулгые яаха ергагүйгөөр орёо хүндэ болгоо.

Истра мүрэниие тамеран гараха гэһэн манай дивизиин частьнуудай түрүүшын һэдэлгэ амжалта туйлаагүй һэн. Тиихэдэнь дайшалхы ябуулгынгаа түсэб хубилгаха гэжэ шиидэбэбди. Мүрэниие һүниндөө тамаран гаталаад, саада эрьедэнь талмай даилан абаха, тиигээд дивизиин гол хүсэнүүдые уһанай саада бэедэ гаргаха даабари майор И. Н. Романовай командалһан ябаган сэрэгшэдэй батальондо үгтөө һэн.

Декабриин 12-ой үдэшэ дивизидэмнай 16-дахи армиие командалһан генерал-лейтенант К. К. Рокоссовский ерээ. Фронтын манай участок дээрэхи байдалтай тэрэ ехэ анхаралтайгаар танилсаба. Истрые гаталха түсэб тухай би тэрээндэ элидхэбэб. Командалагша ехэл бодолгото болонхой, хэлээшыемни таһалангүй шагнаба. Манай түсэбые тэрэ һайшаан абаа гү, али үгы гү — нюурынь хараад ойлгохын аргагүй байһан юм. Элидхэлшье дүүрэбэ. Теэд Рокоссовский үгэ дуугарнагүй. Һүүлээрнь хүл дээрээ бодоод, шинелээ үмдэжэ эхилбэ.

— Та түсэбыемнай батална гүт? — гээд, би асуубаб.

— Батална6! — гэжэ Рокоссовский эрид шууд харюусаба.

Декабриин 13-най һүни Романовай батальон Истра тээшэ дабшаба. Нимгэхэн мүльһэн сүмэрхэ юм, мүльһэлиг уһан соогуур ябаха баатай болооди. Имагтал һүниин үнгэрхэ багаар батальон мүрэниие гаталаад, нүгөөдэ эрьедэнь шагтагалдашабал даа. Дайсан забда залигүйгөөр буудажа оробо. Манайшье артиллери буудажа эхилбэ. Үүр сайжа байхада дивизиин адаглалгын пункт дээрэһээ харахада, Романовай аргагүй ехээр үсөөрһэн хүнтэй батальон ямар хатуу шангаар тулалданаб, тэрээндэ туһа хүргэхэеэ ондоо батальонууд хаишан гээд яанаб, снарядууд болон минэнүүдэй тэһэрхэдэ сэсэрһэн уһан соо саперүүд хайшан гэжэ хүүргэ баринаб гэжэ эли тодо байгаа һэн...

Истра мүрэн дээрэ дайсанай түхеэрһэн бэхилэлтэ хяа бута һалаа һэн.

Москва шадар эхилһэн харюугай добтолго 1942 оной январиин гаратар үргэлжэлһэн юм. Саһа ехэтэй үбэлэй ба шанга хүйтэнэй эрхэ байдалда совет сэрэгшэд «Центр» гэжэ арминуудай дайсанай бүлэгэй гол хүсэнүүдые үй бута сохихо зорилгоёо дүүргээ. Добтолгын үедэ совет сэрэгшэд дайсаниие 100—250 километр гэдэргэнь сухарюулжа, 11 мянга үлүүтэй һуурин газарнуудые, тэрэ тоодо Калинин, Калуга гэжэ городуудые сүлөөлөө бэлэй.

Москва шадар болоһон үзэгдөө дуулдаагүй шанга тулалдаанда немецко-фашистскэ арми дэлхэйн хоёрдохи дайнай үедэ анха түрүүшынхеэ айхабтар ехэ сохилто абаһан, тэрэнэй диилдэшэгүй хүсэтэй байһан тухай домог буруу һүрэһэн, «Барбароссын» уршагта түсэбэй эшэ үндэһэн болоһон, Советскэ Союзтай сахилгаан түргэн дай хэхэ гэһэн стратегинь эсэслэн хосорһон юм. Фашис Германи удаан саг соо, тон эсэбэритэй хүндэ дай хэхэ ушартай болоһон, иимэ дай хэхэб гэжэ ойлгоогүй байгаа.

Москва шадар Улаан Армиин туйлаһан илалта хадаа фашис боголшолгын аюулһаа хүн түрэлтэниие абаржа шадаха шиидхэхы хүсэн болоһон Советскэ Союзай нэрэ хүндые бүри дээшэнь үргөө бшуу.

БАЙЛДААН ТУХАЙ ДУРДАЛГА

Закаменск хотодо ажаһуудаг дайнай ветеран А. Х. Хазагаевта нэгэ полкдо алба хэһэн нүхэрынь айлшаар ерэбэ. Үүри хоёр нүхэд Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ сугтаа Сталинград хотые фашис эзэмдэгшэдһээ сүлөөлэлсэһэн юм.

Закаменск хото айлшаар ерэһэн И. Г. Арьяев хадаа Шэтэ хотын нэгэ һургуулида багшаар ажаллаһан. Анда хоёр нүхэдэй уулзалгада районой ажалшад, илангаяа һургуулиин һурагшад хабаадалсаба. Эдэнэр Харацайн найман жэлэй һургуулида уулзалга үнгэргэбэ. Айлшад Сталинград хотые хамгаалалсаһан тухайгаа дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгэһэн байна.

Һургуулиин дүрбэдэхи, табадахи классуудай һурагшад дайнай ветерануудта зорюулан, концерт харуулһан байна. Түгэсхэлдэнь ветерануудта һурагшад дурасхаалай бэлэгүүдые барюулаа. Удаань «Сталинград шадар болоһон тулалдаан» гэһэн уран һайханай фильм бултадаа һонирхон хараһан байна.

Г. ОЧИРОВ.

• ТАСС • АПН •
ХИЛЫН САААНАҺАА

ГАДААДЫН ХЭБЛЭЛЭЙ МЭДЭЭСЭЛНҮҮДҺЭЭ

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр Германиин Федеративна Республика ошожо хэһэн хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүд тухай КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй документые гадаадын хэблэл ехэ удха шанартайда тоолоно. Энэ документые бүрин гү, али хуряангылан тунхаглаха зуураа, ФРГ-гэй канцлер Г. Шмидттэй, Баруун Германиин гүрэнэй ба политическэ бусад ажал ябуулагшадтай хэлсээнүүд, хөөрэлдөөнүүдые хэхэдээ, тон шухала, ашатай туһатай хүдэлмэри бүтээһэниинь бүрин һайшаагдаа, эдэнь бүхы дээрээ амгалан тайбан байдалай үнэхөөр шухала ябуулга болоо гэжэ газетэнүүд тусхайлан тэмдэглэнэ.

Л. И. Брежневэй ФРГ-дэ ошожо хэһэн хөөрэлдөөнүүд зүүн ба баруун зүгэй оронуудай хоорондын бүхы харилсаанда шухала удха шанартай байна. Совет хүтэлбэрилэгшын шэнэ дурадхалнууд Европодохи ядерна зэбсэгүүдые хуряаха үргэн ехэ программа болоно. Уласхоорондын оршон соо СССР-эй гаргажа байгаа оролдолго хүсэлэлнүүд дэлхэйн бүхы арадуудые урмашуулан зоригжуулна, — гэжэ «Нойес Дойчланд» (ГДР) бэшэнэ.

Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр ФРГ-дэ ошожо хэһэн хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүд тухай документые Чехословакиин газетэнүүд иимэ гаршагуудтайгаар тунхаглаба: «Эдэ хөөрэлдөөнүүд үнэхөөр амгалан зорилготой ябуулга болоо», «Шахардуу байдал һуларуулха шэнэ түлхисэ», «СССР амгалан харилсаа холбоо хэхые хүсэнэ».

США-тай хөөрэлдөөгөө үргэлжэлүүлхэ, дундуур зайда хэрэглэхэ ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые залан шууд хороохо яадал Женевэдэхи хөөрэлдөөнэй үедэ тунилаха гээд шиидэнхэй байһанаа Советскэ Союз лаблан батална, — гэжэ Франциин «Юманите» дурсагдаһан документ тухай мэдээсэхэ зуураа бэшэнэ.

Чехословакиин «Руде право» «Проблема мира и социализма» журналай хүдэлмэриие зүбшэн хэлсэхын тула сугларһан коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудай түлөөлэгшэдэй Прагада һаяхан болоошо уулзалгада хабаадагшад уласхоорондынгоо шэнжэлэлые зорюулба. Коммунис ба хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй хүсэндэ аха дүү партинуудай хэлбэрэшэгүй этигэдэг байһаниинь уулзалгын үедэ лаблагдан баталагдаа. Эб найрамдалай ба шахардуу байдал һуларуулхын түлөө тэмсэгшэ, империализмда эсэргүү бүхы хүсэнүүдые саашадань нэгэдхэн жагсаахые уряалаад, Советскэ Союзай амгалан тайбан политикын асари ехэ шанартай байһые уулзалгада хабаадагшад тусхайлан тэмдэглэбэ.

(ТАСС).

ЖЕНЕВЭДЭХИ ХӨӨРЭЛДӨӨН

ЖЕНЕВЭ. Европодохи ядерна зэбсэгүүдые хизаарлаха тухай совет-американ хөөрэлдөө хэхэ СССР-эй ба США-гай делегацинуудай пленарна заседани декабриин 1-дэ эндэ болобо.

К. ВАЛЬДХАЙМАЙ ХАНДАЛГА БЭШЭГ

НЬЮ-ЙОРК. ООН-ой генеральна секретарь К. Вальдхаим Сейшельскэ олтирогуудай республикын гадаадын хэрэгүүдэй министр Ж. Одульда хандалга бэшэг эльгээгээ. Тиихэдээ ороной хуулита правительствые унагааха зорилготой урбалта эмхидхэхэ гэһэн бүлэг хүлһэншэдэй һаяын һэдэлгые эрид буруушааба. Энэнь гүрэнүүдэй дотоодын хэрэгүүдтэ хамаархагүй, газар дайдынь бүрин байлга ба бэеэ даaһан байдал хүндэлхэ гэдэг уласхоорондын гуримай гол ёһонуудые бүдүүлигээр эбдэһэн ябадал болоно гэжэ бэшэг дотор заагдана. Хүлһэнэй этэгээдүүдтэй тэмсэлэй талаар уласхоорондын конвенци хараалха ба баталан абаха ябуулга бүхы аргаар түргэдхэхэ уряатайгаар Нацинуудай нэгэдэлдэ хандааб гэжэ ООН-ой генеральна секретарь тусхайлан тэмдэглэнэ.

АРАДАЙ НЭГЭДЭЛЭЙ ГАЙХАМШАГ ГЭРШЭ

ГАВАНА. Кубын арадай засагай Национальна ассамблейн һунгалта — революциин илаһанай һүүлээрхи хоёрдохи һунгалта Кубын арадай бата нэгэдэлэй, Коммунис партиие тойрожо тэрэнэй нягтаар жагсанхай, коммунизмын хэрэгтэ үнэн байһанай эли тодо гэршэ болон үнгэрөө.

Республикын хуули гаргадаг дээдэ зургаанай депутадуудые дам һунгаха Арадай засагай муниципальна ассамблейн 10 мянга гаран депутадай кандидатурануудые дэмжүүлгэдэ, зүбшэн хэлсэлгэдэ, нюуса гуримаар сэхэ дуугаа үгэлгэдэ ажалшадай эдэбхитэй хабаадалгаар мүнөөнэй һунгалта тэмдэглэгдэв.

Засагай дээдэ зургаанда 499 хүн оробо. Энэ зургаанай депутадаар Кубын Коммунис партиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Фидель Кастро, партиин ЦК-гай хоердохи секретарь Рауль Кастро, ороной бусад хүтэлбэрилхы ажал ябуулагшад, Кубын түрүүшын космонавт Арнольдо Тамайо һунгагдаба.

«Гранма» газетын тусхайлан тэмдэглэһэнэй ёһоор, республикын Хуули гаргадаг дээдэ зургаанда арадай эрхим түлөөлэгшэд — үйлэдбэриин түрүүшүүл, эрдэм болон соёлой ажал ябуулагшад, сэрэгэй ба политическэ бэлэдхэлэй талаар эрхимлэһэн сэрэгшэд һунгагдаһан байна.

Кубын шэнэ парламент декабриин 28-да түрүүшынгээ сессидэ сугларха. Тэндэ Арадай засагай Национальна ассамблейн саг үргэлжын зургаан һунгагдаха.

Оронойнгоо НАТО-гай бүридэлдэ орохо гэһэн эрмэлзэлые буруушааһан хүдэлөөн Испанида үргэдэнэ. Табан зуу мянган испан хүн иимэ буруушаалга доро гараа табяа. «НАТО хэрэггүй!», «Эб найрамдалай түлөө!», «Дайнда эсэргүүсэе!» гэһэн уряа доро орокой олон городуудта демонстрацинууд болоно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: демонстрантнууд Барселонын үйлсэдэ.

ЭФЭ — ТАСС-ай фото.

ИЛАЛТЫН ПАРАДТА ХАБААДАЛСАҺАН ЮМ

Бальжир Балсанович Бадмацыренов 1942 оной март һарада сэрэгэй алба хэжэ эхилээ һэн. Һүүлдэнь, энэл оной октябрь һарада 14-дэхи мотоциклетнэ полкдо оруулагдажа, албаа үргэлжэлүүлээ. Сэрэгэй хэрэгтэ эхин дүршэлтэй боложо, 1943 оной май һарада 19-дэхи гвардейскэ Улаан Тугта Перекопско танкова корпусой 52-дохи мотоциклетнэ полкын буридэлдэ ороо һэн. Тиин эндээ мотоциклистын, жолоошоной, танкистын мэргэжэлнүүдые шудалжа, оньһон техникэтэй һайса танилсаһанай, жолоодожо шадаха болоһоной удаа 1944 оной январь һарын хахадаар дайшалхы фронт эльгээгдээ бэлэй. Байлдаан, тулалдаанай үедэ танк жолоодожо, дайсанда добтолхо хэдэг, сухариха үедэнь мотоциклда һуужа хойноһоонь мүрдэн, бута сохихо ушар гарадаг һэн. Жолоошоной хэрэгтэй болоходо, автомашина жолоодожо, сэрэгшэдтэ буу зэбсэг, эдеэ хоол зөөхэ, ашаагаа хамгаалхын тула винтовко бариад, дайлалдаха саг болодог бэлэй. Украиниин газарые фашист булимтарагшадһаа сүлөөлхэ, Днепр мүрэние, удаань Сиваш гаталжа, Перекоп хотые добтолон абалсаһан алдартай.

— Хоёр ехэ мүрэние гаталхадамнай, нилээд хүшэр байгаа һэн,— гэжэ Бальжир Балсанович дурсана.— Днепрэй үндэр эрьэ шадар немецүүд ехэ бэхэлэлтэ хэһэн байгаа. Самолёдой бомбодолго, снарядуудай шэхэ рэн, автомат болон пулемёдуудай һомон доро уһан соогуур урагшаа дабшаха хэрэгтэй бэлэй. Эндэ би түрүүшынгээ шархатаа хүртэһэмби.

«Шэн зоригой түлөө» гэжэ медаль зүүлгээд һэн.

Сиваш мүрэние гаталжа, Перекоп хотые абаһан үедэ тулалдаанда хабаадаһанай түлөө дайшалхы хоёрдохи шагнал — «Шэн зоригой түлөө» гэһэн медальда дахин хүртөө бэлэй. Юрэдөө, аадар бороо мэтээр, адхарһан һомон соогуур урагшаа дабшахада, сэхэ хэсэг байгаа. Дайлалдаанай түлөө [illegible] дабшаа бэлэй.

Дайшалхы замдаа Сапун хада хүрөө. Хэнэйшье мэдэһээр, энэ хада бүхыдөө дот, дзот түхэлэй инженернэ барилгануудаар бүхэжүүлэгдэһэн, ойронь халзан дүтэлхэнь бэрхэтэй байһан юм.

— Хэдэн долоон хоногой туршада добтолоо хэжэ, араг гэжэ энэ хадые эзэлээ һэмди. Бүхэли үдэрөө добтолжо, нэгэн-хоёр траншей эзэлдэг байгаабди, — гэжэ дайнай ветеран хөөрэлгөө үргэлжэлүүлнэ.

Танкаашье добтолхонь хүнгэн хэрэг бэшэ. Тэдэ шанга добтолгонуудай ашаар манай сэрэгшэд Сапун хадые эзэлжэ, булимтарагшадые саашань үлдэн намнаа. Сапун хадые эзэмдэн абалгада эрэлхэг зоригтойгоор дайлалдаһанай түлөө олон лэ сэрэгшэд Эхэ оронойгоо шагналнуудта хүртэһэн байна. Тэдэнэй тоодо буряад арадай түлөөлэгшэ Б. Б. Бадмацыренов Алдар Солын гурбадахи шатын орденоор шагнагдаа һэн.

Дайшалхы амжалтануудаараа урмашаһан совет сэрэгшэд фашист эзэлэгшэдые зогсоолтогүй намнажа, далай руу хайра гамгүй түрибэ һэн. Сэрэгшэдэй зоригой, баатаршалгын ашаар Дайшалхы замаа дүүргээ һэн. Сээжэдэнь Алдар Солын гурбадахи шатын орден, долоон дайшалхы медаль ханхинадаг юм.

Бальжир Балсанович Бадмацыренов сэрэгэй парадта хоёр дахин хабаадалсаһан байна. 1944 оной Майн Нэгэнэй һайндэртэ мотоциклетнэ батальоной жагсаалда ябалсаа. 1945 оной июниин 26-да 19-дэхи гвардейскэ Улаан Тугта Перекопско танкова корпусой түлөөлэгшэ боложо, Илалтын парадта хабаадалсаһан золтой.

— Омогорхол, баяр сэдьхэлээр дүүрэн, Илалтын парадай жагсаалые нахаашье мартахагүйб. Олон мянган хүн эсэшэй агууехэ баяр... «Ура, баатарнууд!», «Ура, илагшад!» гэжэ хашхаралдаһан... Гоё һайхан сэсэгүүдые шэдэжэ байгаа.

Агууехэ дайнда хабаадаһан сэрэгшэн бүхэн түүхын хуудаһанда... арюун замаар дайшалхы намтараа шэмэглэһэн сэрэгшэн Б. Б. Бадмацыренов илалтые шэрээлсэхэ хэрэгтэ бодото хубитаяа оруулалсаһан.

Б. САНЖИЕВ.

ХҮН ба БАЙГААЛИ

ОНДАТРА ОЛОШОРУУЛХЫН ТУЛ[ӨӨ]

Ондатра хадаа мэрээшэдэй отрядай уһанай амитан. Маяг түхэлөөрөө тэрэ уһанай хара үхэр хулганада адлирхуу. Арһанайнгаа үнгэ зүһөөр, һүүлээрээ болон бэеынгээ хэмжээгээр эрид илгарна. Нюрганиинь хүрин хара, гэдэһэнийнь элһэбтэр сайбар үнгэтэй.

Тэрэнэй утань хамарайнгаа хоншоорһоо һүүлэй үзүүр хүрэтэр 30 сантиметр, һүүлынь 23 сантиметр. Дунда зэргээр эмэнь 990, эрэнь 1035 грамм шэгнүүртэй.

Энэ амитан намаг соо, уһанай, нуурнуудай эрьеэр байрладаг. Уһанай ургамалнуудай үндэһэ эдижэ, хоолойгоо тэжээнэ. Эдихэ хоолой дутабал, баханүүдые, уһанда ажамидардаг томо сохонуудые баридаг. Ондатра үдэртөө унтажа амараад, наранай оромсоор нүхэнһөө гаража, бүхэли һүниеэ зайгуултажа үнгэргэдэг.

Үндэр эрьедэ нүхэ малтадаг. Нүхэндөө ородог харгынь заатагүй уһан доро, амарха бамбаахайнь уһанай нюрууһаа дээрэ, хододоо хуурай байдаг. Нүхэ малтаха аргагүй газарта хүбхэн, уһанай замаг, ногоо суглуулжа, нуурай захаар шоботорхон гэрхэнүүдые баридаг.

Хабартаа, мүльһэнэй хайлаһан хойно уһатай газараар таража, жэлэй дулаан сагые үнгэргэдэг. Намартаа оёортоо хүрэтэр хүрэдэггүй гүнзэгы нуурта, уһа сөөрэмдэ суглардаг.

Ондатра айхабтар түргэнөөр үдэдэг амитан. Нэгэ түрэхэдөө 5—10, дунда зэргээр 8 гүлгэ гаргадаг. Жэлдээ хоёр, заримдаа гурба дахин түрэдэг.

Энэ амитанда олон дайсад добтолдог. Гол түлэбынь гэбэл, һолонго, бүдүүн хүзүүн, үнэгэн, зольбо нохойнууд, намагай хулда харсага, сурхай, гутаар, тула болоно. Уһанай ехэ үер, хагда галдалга, намаг хатаалга, ган гасуур гэхэ мэтэ ушарнууд ондатрын амидаралда һаад тойбо татана.

Эдэ шалтагаануудһаа уламжалан, энэ ангай тоо хаа хаанагүй урданайхиһаа үсөөн болошонхой. Агнууриин дүрим хазагайруулагшад хубиин хэрэгээр арһыень абаха хүсэлтэйгөөр хорюултай үедэ ондатрые хюдажа, үбэлдөө байрлаһан гэрнүүдыень һандаана.

Профессорнууд Н. А. Смирнов, Б. М. Житков гэгшэд манай гүрэндэ ондатра үсхэбэрилхэ тухай дурадхал эгээл түрүүшынхеэ оруулһан байгаа. Тиигэжэ 1928 ондо Финляндиһаа худалдагдажа абтаһан 114 ондатра Архангельска [о]стиин Соловецкэ [...] Канадаһаа асарагдаһан [...] ондатра Камчаткын Кар[агин]ска арал дээрэ табигдаа[...] Ондатранууд шэнэ н[ютаг]таа ехээр тааража, о[...] үдэхэдэнь, ондоо газарну[удта] нютагжуулха зорилго [...] бигдаһан юм.

1931—1935 онуудай [...] шада Уураал, Казахстан, бирь болон Алас-Дурна[...] гэй 113 область, х[...] республиканууд уруу [...] хамта 280 мянган он[датра] зөөлгэгдөө. Манай б[...] лида, сагай уларилда [...] һан ондатра хадаа [...] үедэ «зөөлэн алтанай» [...] жэ булган, хэрмэн ш[...] эгээл олоор бариг[даг] үнэтэй арһатай зэрлиг [...] тадай нэгэниинь болон[о].

Ондатрын манай рес[пуб]ликын уларилда да[...] 1932 онһоо эхитэй. Соло[вец]кэ аралһаа 183 онд[атра] Хойто-Байгалай Ир[...] нуурта табигдаһан ба[йна]. Шэнэ нютагтаа ондатра[...]ян эдихэ хоол, бай[ха] газар оложо, районой [...] нуур, сөөрэмүүдээр тара[...] бэлэй. 1935 ондо түрүү[шын] туршалгын агнуури с[...] хогдоһон. Буряадай а[...]шад 1937 ондо 15800, [...] ондо 107. 700, 1959 [...] 245. 100 ондатра ба[...] арһыень гүрэндэ туша[...] 1968 онһоо эхилээд эн[...]гые олзоборилжо, гүр[...] арһыень тушаалга до[...] ороһон байна. Энээнэй [...] тагаан дээрэ дурсагдаа[...] Мүнөө сагта бэлэд[...] пунктнуудта оройдоол [...] 60 мянган хэһэг арһан[...]но. Ондатра үсхэбэри[лхэ] олоор олзоборилхын [...] биотехническэ хэмжээ я[...]гануудые үргэнөөр н[...]рүүлхэ, агнууриин жу[...] дүрим хазагайруулагша[...] хулгайгаар агнуури хэ[...]тэй эрид шангаар тэ[...] хэрэгтэй.

Ондатрын тоо олошо[руул]хын тула 1973—1979 о[н]та коопзверопромхозу[...] мэргэжэлтэд 237 ан [...] ондоо газарта абаа[...] табиһан байна. 1981 [...] энэ ажал амжалтата[й] ябуулагдаа. Хойто-Бай[галай] нуур сөөрэмүүдтэ — [...] Баргажанда — 48, Тун[...] коопзверопромхоздо 58 [он]датра «нүүлгэгдэн» [...]шагдаа. Эдэ ондатрану[уд] табигдаһан газарта [...] жэлдэ агнуури хорюу[...] Коопзверопромхозуудай [...] товедүүд, егерьнүүд ү[сх]эрилхэ зорилготойгоор [...] ондоо газарта тараага[...] амитадые харууһалха, [...]мидаралыень шэнжэлэн далха юм.

М. ГЫЛЫК[ОВ],
биолог-охотов[ед].

ИСКУССТВЫН ОРШОНДО

АГУУЕХЭ БАЛЕРИНА ТУХАЙ ФИЛЬМ

«Улановагай уудам дэлхэй» гэжэ хоёр хубитай шэнэ фильм СССР-эй түбэй телевидениидэ найруулагдан табигдаба. Энэ кинодо агууехэ балерина баледэй зүжэгэй бэшэ, харин фильмын гол героиня боложо түрүүшынхеэ наадаба. Энэ хадаа өөрынгөө амиһаһан, ажаябадал тухай хөөрэһэн түрүүшын фильм. Экран дээрэ иимэ олон ондоогоор Улановае түрүүшынхиеэ харабабди. Өөр тухайгаа, өөрынгөө намтар болон искусство тухай балерина иимэ дэлгэрэнгыгээр түрүүшынхиеэ хөөрөө.

...Үглөөнэй гэрэл таһалгаар дүүрэн сасаранхай. Уһанда шунгахадаа үмдэдэг трикотой, нариихан бэетэй эхэнэрэй дүрсэ ялагар сонходо элеэр харагдана. Хүлнүүдынь хүнгэхэнөөр татагдана. Урагшаа тонгойходоо, бэень дундуураа хахадлагдан нугарна. Уян гарнуудынь гоёор «хатарна». Хэзээ эдэ кадрнууд буулгагдаа һэн хаб? 1981 оной май һарада. Улановагай 72-дохи жэл. Энэ хадаа үглөөгүүр бэеынгээ тамирые һорижо ябаһаниинь харагдаба гээшэ.

Волгын эхиндэ байдаг Селигер нуур — Улановагай амардаг дуратай газар. Эртын намар. Заха хизааргүй нуганууд. Нуурай эрьеэр ожорһон урганги. Номгон нуурай уһые байдарка онгосо эршэтэй түргөөр «отолон» гүйнэ. Хэн иимэ бэрхээр һэлюурдэнэ гээшэб? Далан наһа хүрэжэ ябаһан Уланова!

Уланова тухай фильм табиха тухай дурадхал-гуйлта манайшье болон хари гүрэндэшье нэгэтэ бэшэ оруулагдадаг һэн. Теэд балерина энээндэнь хододоо арсадаг байгаа.

— Нэгэ юумэндэ сэдьхэлээ табижа, хүсэд дүүргээд, һүүлдэнь ондоо хэрэг гү, али наһанай ондоо шата эхилхэ ёһотой юм, — гэжэ Уланова хөөрэнэ. Хатархаяа болиходоо, дахин бусалтагүйгөөр сценэһээ ябаа гээшэб гэжэ бэеэрээ гансата мэдэрээгүйб: нэгэл саг зуурын амаралтада гаража, тэрэнэйнгээ дүүрэхэдэ, һөөргөө тэрэл зандаа байха шэнгеэр һанагдадаг һэн... Нэгэтэ Итали ошоходомнай, Верони абаашажа харуулаа. Тэндэ Ромео Джульетта хоёрые хадагалһан мунхан (склеп) бии, дээрэнь хүшөө табигданхай.

Бултанай тэндэһээ гаража ошоходонь, гансаараа үлэбэб. Тэрэл минутада досоом нэгэ хэнэйб даа хэлэһэн шэнгеэр, гэнтэл тон элеэр ойлгобоб—би хэзээдэшье сценэ дээрэ гарахагүйб...

Джульеттын партиие али нэгэ шабитаяа бэлдэхэеэ үни удаан зүрхэлөөгүй һэм. Хармалһандаашье бэшэааб даа. Минии наһан соо — энэ тон онсо роль. Тиимэһээ энэ рольтоёо хахасахын тула ямар бэ даа саг хэрэгтэй байгаа. Джульеттые наадахаяа болиһоор 13 жэлэй үнгэрһэн хойно энэ алхамые хэжэ шадааб. Ямар бэ даа нэгэ юумэ гаталан гараһан шэнги... Үглөөдэр Джульеттын репетициие эхилхэбди гэжэ нэгэ үдэшэ Катя Максимовада хонходоһоноо һананаб. Би Джульеттын хатаржа байха үеынхидээл бэшэ, тад ондоо болоһон байгааб. Кино буулгуулха гэһэн шиидхэбэри тэрээндэл адли ха юм...

— Тиигэбэшье, кинодо табигдаһан балетнэ зүжэгтэ орходоо өөр тухайтнай хөөрэһэн фильм ондоо гээшэ ааб даа... Юундэ мүнөө зүбшөөгөөбта? — гэжэ Улановаһаа һурабаб.

— Юундэб гэхэдэ, сценэ дээрэ зохеэсэ хэрэгтэй бэшэ байгаа. Тиихэдэ намайе кино-гой одон болгожо зобоохо бэшэ. Алхам бүхэмни уридшалан бодогдоһон байгаа, гэбэшье намайе хэншье баалажа, хашажа байгаагүй ха юм. Үргэһэн, һураһан газартаа дахин ошожо хараха аргатай байһандаа ехэ баярлааб. Эдир наһандаа мэдэлсэхэ байһан хүнүүдтэй Селигертэ уулзааб. Хэншье намда тусхайтаар заабарилжа байгаагүй: иишэ тиишээ ошо гэжэ гү, али эндэ байдаркада һуу гэжэ... Байдаркада һуухаараал һуугааб, юуб гэхэдэ, минии дуратай олтирогууд хүрэтэр ондоо аргаар хүрэхөөр бэшэ. Үгы һаа, Ленинградай хореографическа училищиие абаад үзэхэдэ... Тэндэхи байдалаа, хайшан гэжэ тэндэ һураһанаа һанаха гэжэ түсэблэһэн байгаашье һаа, өөрынгөө дураар хүү хээб. Басагахан үедэм байһан балетнэ станогой хажууда ошожо байха дурам хүрөө. Юуб гэхэдэ, би өөрынгөө станогые үнинэй зурлаагаарнь таняаб...

— Тиин эльбэжэрхёод тэрэниие...

— Тэрэ станок хадаа манай үе тухай, мүн мүнөө хатардаг хүнүүд тухай, ерээдүйн хатаршад тухай олон юумые мэдэнэ гээшэ.

...Мүнөө сагайнгаа байдалые шүүмжэлхын түлөө үнгэрһэн саг руу бусаха — фильмын гол удха. Бидэ мүнөөнэй Улановае харанабди. Тэрэ хадаа үнгэрһэн, болоһон юумэеэ һанан, мүнөө үеын искусство тухай бодомжолно. Эдир наһанайнгаа нүхэдтэй уулзан, шэнэ үеын артистнуудтай ушарна. Педагог хадаа залуушуулай уран бэлигые тааха гэжэ оролдоходонь, һурагшадынь Улановагай искусствын, баян сэдьхэлэйнь удхые ойлгожо абанад.

Фильм соо эгээл һайн плёнконууд киноархивнуудһаа хэрэглэгдээ. Эндэ бүхы гол партинуудынь: Жизель ба Джульетта, Одетта-Одиллия ба Мариз, Тао-Хоа ба Сильфида... 1956 ондо Лондондо һүр жабхалантайгаар наадаһан тухайнь олдошогүй шухаг кадрнууд. Хари гүрэнэй артистнуудай урда харуулһан «Үхэжэ байһан хун шубуунай» хатарые буулгаһан хоморой лентэ... Хэрбээ балетнэ эдэ бүхы фрагментнүүдые абажа хаяашье һаа, энэ фильм Балерина тухай хөөрэһэн фильм зандаа үлэхэ. Энэнь хадаа эгээл ехэ амжалта. Улановагай таагдашагүй һайханаар бэеэ бариад ябажа шададагынь бүхы кадрнуудтань харуулагданхай: ой соогуур ябахадань гү, али гулабхаануудые эдеэлүүлжэ байхадань, Париж хотын Луврай гэшхүүр дээрэ һууһаниинь гү, али Ехэ театрай коридор соогуур ябажа ябаһаниинь...

Сценари бэшэһэн журналистка Татьяна Агафонова иигэжэ хөөрэнэ:

— Энэ фильмые хоёр жэлэй туршада хээбди. Тиигэбэшье бүхы наһаараа, эгээл түрүүн Улановае хараһаа эхилэн, бэлэдхэл хэһэн байгааб. Улановае нэгэтэшье хараһан хүн тэрэниие мартажа шадахаа болидог...

Алексей Симонов, СССР-эй арадай артист Владимир Васильев гэгшэд фильмын режиссёрнууд юм. Хүгжэмэйнь ударидагша болон дирижёрынь — Геннадий Рождественский.

Октябриин 24-дэ фильмын премьерэ болоо. Ноябрь һара соо ЮНЕСКО-гой Уласхоорондын секретариадай шиидхэбэреэр, тус фильмын героинида зорюулагдаһан һайндэр Парижда үнгэргэгдэбэ.

Сания ДАВЛЕКАМОВА,
театрай шүүмжэлэгшэ.
(АПН).

СПОРТ СПОРТ СПОРТ СПОРТ

ШЭНЭ ЭЗЭН ТОДОРБО

В. И. Ленинэй түрэһөөр 110 жэлэй ойн хүндэлэлдэ ВЛКСМ-эй Баргажанай райком шатараар дамжуулгын кубок тогтоожо, түрүүшын мүрысөөндэ илаһан энергетик Леонид Галинда тэрэниие барюулһан юм.

Тиин мүнөө Анатолий Карповай илалта туйлаһан тухай баярта мэдээсэлээр урмашан, кубогай шэнэ эзэниие тодоруулхаяа районой тосхон, һууринуудһаа 17 шатаршан сугларба. Галин мүрысөөндэ хабаадаха аргагүйдөө.

Наадаанай урда тээ Борис Цыдыпов (Улан), Игорь Минулин (Баргажан) гэгшэдэй илажа гараха арга боломжонь дээгүүр тоологдоо һэн. Һүүлэй жэлнүүдтэ районой мүрысөөнүүдтэ тэдэ хэдэ дахин илаһан байгаа.

Зүгөөр наадаанай эхиндэ нютагай редакциин хүдэлмэрилэгшэ Галсан Гармаев Цыдыповтэй тэнсэжэ, удаань Минулиниие «бүдэрүүлээд», онсо шалгараа. Гурбан уулзалгын удаа Цыдыпов Гармаев хоёр түрүүлжэ захалба.

Наймадахи уулзалгада Цыдыпов Минулин хоёрой наадан суглаарагшадые һонирхуулһаниинь ойлгосотой. Эндэ сагаанаар наадаһан Цыдыпов нүгөөдыгөө ноёндо добтолхо һанаатай нэгэ бодоёо үгэбэшье, харюугай шанга ябадал харангүй, шухала очко алдажархёо.

Энэл уулзалгада эдир бэрхэ шатаршан Максим Молонов (Улан) ба Д. Дамбиев (Баянгол) гэгшэдэй наадан анхарал татаба. Ушарынь гэхэдэ, тэдэ хоёрой наһанайнь илгаа аяар 50 жэл ха юм. Колхозой ветеран, дайнда хабаадагша Дашацырен Пинхузаевич Дамбиев аяар 1940 ондо Улаан-Үдэдэ хоёрдохи разряд абаһан намтартай, 1946 ондо Австрида байхадаа интернациональна мүрысөөндэ наадаа һэн. Тиихэдэ мастер болоһон Рашид Нажметдиновтэй танил байһан...

Энэ удаада эдир шатаршан илалта туйлаба.

Саашадаа Минулин Цыдыпов хоёр нилээд удаан адли ябаа. Наадаанай эсэс багаар, Минулинай удаа даралан хоёр дахин шүүгдэхэдэ, Цыдыпов бодолтой һайнаар наадажа, дамжуулгын кубогта хүртэбэ. Минулин хоёрдохи һуурида гараа. Харин Гармаев гурбадахи һуури эзэлһэн байна.

Н. ГАЛДАНОВ,
мүрысөөнэй судья.

ХҮМҮҮЖҮҮЛХЫ ЕХЭ УДХАТАЙ

Һүүлэй жэлнүүдтэ Буряад ороной барилдаашад бүхэроссиин, бүхэсоюзна ба уласхоорондын мүрысөөнүүдтэ хабаадажа, ехэ амжалта, илалта туйлажа байнхай. Энэнь манай республикын спортын бүлгэмүүдэй, хүүгэдэй спортын һургуулинуудай тренернүүд болон мэргэжэлтэдэй ажал хэрэгээ һайнаар эмхидхэжэ, һуралсал һорилгын хүдэлмэриие эрдэм ухаанай үндэһэ һуури дээрэ табиһанһаа сэхэ дулдыдана гэхэдэ алдуу болохогүй.

Хүдөө нютагуудта, хото городуудта дүрэ буляалдалтын барилдаае үргэнөөр хүгжөөхэ зорилготойгоор элдэб мүрысөөнүүд эмхидхэгдэдэг. Жэшээнь, республикын кубогта хүртэхын түлөө эрэшүүлэй дунда дүрэ буляалдалгын барилдаагаар мүрысөөн нёдондо жэл түрүүшынхеэ үнгэргэгдөө һэн. Тиин мүнөө физкультура ба спортын республиканска комитедэй, барилдаанай федерациин шиидхэбэреэр энэ жэлдэ Буряадай АССР-эй кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөн комплексно тоосоогоор үнгэргэгдэхэ байна. Энэмнай юун гэһэн удхатайб гэхэдэ, эдиршүүлэй, залуушуулай болон эрэшүүлэй дунда болоһон мүрысөөнэй үрэ дүнгүүдээр лэ эсэсэй тоосоон гаргагдаха юм.

Республикын кубогта хүртэхын түлөө эдиршүүл болон залуушуулай дунда дүрэ буляалдалгын барилдаагаар мүрысөөн һаяхан Зүүн Сибириин технологическа институдай спортзал соо болобо. Спортын долоон бүлгэм болон клубай 150 гаран барилдаашад хибэс дээрэ гаража, тулалдаһан байна.

Эдиршүүлэй дунда «Динамо», «Урожай» бүлгэмүүдэй, авиационно заводой «Забайкалец» гэжэ спортын клубай суглуулагдамал команданууд хэдэн уулзалгануудта илажа, түгэсхэлэй мүрысөөндэ гараба.

«Динамын» эдир барилдаашад хүдөөгэй спортсменүүдтэй уулзахадаа, 32:11 тоотойгоор шүүбэ. Һүүлээрнь «Забайкалец» «Урожай» хоёрой барилдаашад хибэс дээрэ гарахаар уригдаһан байгаа. Эндэ авиационно заводой түлөөлэгшэд 31:14 тоотойгоор шүүгээ. Тиин түгэсхэлэй наадаанда «Динамо» болон «Забайкалецай» суглуулагдамал команданууд уулзахадаа, тэнсүү шанга тэмсэлээрээ суглараагшадые ехэтэ һонирхуулба.

«Динамын» команда хүндэ хоёр шэгнүүртэ түлөөлэгшээ табяагүй байһан дээрэһээ 0:8 тоотойгоор шүүгдэжэ эхилбэ. Теэд эгээл хүнгэн шэгнүүртэ — 45 килограмм — «Забайкалецай» барилдаашан Ю. Сандаков эршэмтэйгээр добтолжо, В. Шагдуржаповые («Динамо») тогтоон торгонгүй шүүжэ, командаяа улам урагшань дабшуулһан байха юм.

Удаадахи шэгнүүрнүүдтэ Д. Халтанов («Динамо»)—П. Балдуевые, В. Балдуев («Забайкалец») — Б. Гармаевые, С. Замбалов («Забайкалец») — Б. Будаевые, А. Будаев («Динамо») — А. Марактаевые, Э. Таряшинов («Забайкалец») — З. Хабитуевые, Ж. Молонов («Динамо») — Б. Самагановые, С. Цыбикжапов («Динамо») — К. Аюшеевые, А. Трухин («Динамо») — С. Хаглеевые, А. Васильев («Динамо») Б. Хилтухиниие илажа гараа. Иигэжэ мүрысөөнэй дүнгүүдые согсолходо, динамынхид 22,5:22 тоотойгоор шүүһэн байна. «Забайкалецай» тренер В. Ж. Ангархаев һүүлэй жэлнүүдтэ эдэбхитэй һайнаар хүдэлжэ, олоной дундаһаа бэлигтэй бэрхэ барилдаашадые элирүүлэн, ехэ ерээдүйтэй команда эмхидхэжэ шадаа гэжэ онсолон тэмдэглэлтэй. Тэрэ ори гансаараа хүдэлбэшье, һуралсал һорилгын хэрэгые зүбөөр эмхидхэжэ, түрүүшын ехэ амжалта туйлаба бшуу. «Урожай» бүлгэмэй эдир барилдаашад гурбадахи һуури эзэлээ.

Залуушуулай дунда «Динамо», «Урожай», «Буревестник» бүлгэмүүдэй барилдаашад бэшэнһээ һайн һорилго бэлэдхэлтэй байгаа. Түгэсхэлэй наадаанда «Урожайн» команда «Буревестнигые» 26:12 тоотойгоор шүүбэшье, «Динамын» барилдаашадта 14:24 тоотойгоор диилдэжэ, хоёрдохи һуурида гараһан байха юм. Залуушуулай дунда дэлхэйн чемпион болоһон Борис Будаевай дүү хүбүүн — Владимир мүн лэ бэрхэ барилдаашан боложо ябаһанаа харуулаа. Тэрэ «Урожай» бүлгэмые түлөөлбэ. Түгэсхэлэй мүрысөөндэ В. Будаев В. Дегтяревые («Динамо») шүүгээ. Хүдөөгэй барилдаашад соогһоо Д. Гулгенов — А. Бардахановые, Д. Цыренжапов В. Кореневые илаһан байна. Зүгөөр «Динамын» хүндэ шэгнүүртэй барилдаашад С. Мордовской, В. Леонов, А. Кушеев, Ю. Банзаргашеев гэгшэд булижа гараа.

«Динамо» «Буревестнигые» 32:8 тоотойгоор шүүбэ. Эндэ «Буревестник» бүлгэмһөө Б. Цырендоржиев Г. Галсанов хоёр лэ илалта туйлаа. «Динамаһаа» Манзаев, Дегтярев, Бардаханов, Коренев, Шестаков, Леонов, Мордовской, Кушеев, Банзаргшеев гэгшэд диилэжэ командаяа нэгэдэхи һуурида гаргаһан байха юм.

Мүрысөөнэй дүнгүүд юу харуулнаб гэхэдэ, ахалагша тренер спортын мастер Нима Ивахинов түрүүтэй «Динамо» бүлгэмэй тренернүүдэй эдэбхитэй һайнаар хүдэлжэ байһые энэ ехэ мүрысөөн элирхэйлэн гэршэлбэ.

— Республикын кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөн хүмүүжүүлхы ехэ удха шанартай байна. Ушарынь гэхэдэ, хүн бүхэн хубиингаа бэшэ, харин командынгаа түлөө тэмсэхэдээ, бүри ехэ харюусалгатайгаар, эрилтэтэйгээр өөртөө хандана бшуу. Гэхэ зуура, иимэ мүрысөөн али бүхы спортын бүлгэмүүдтэ, клубуудта дүрэ буляалдалгын барилдаае хүгжөөхэ хэрэгтэ һайнаар нүлөөлхэ юм. Тиимэһээ бидэ, тренернүүд, мэргэжэлтэд, кубогай эзэдые тодоруулхын тула улам эдэбхитэй һайнаар, харюусалга ехэтэйгээр хүдэлхэ ёһотойбди, — гэжэ мүрысөөнэй ахамад судья, СССР-эй спортын мастер Владимир Вострецов дүнгүүдые согсолходоо тэмдэглээ.

Эрэшүүлэй командануудай дунда мүрысөөн декабриин тэн багаар үнгэргэгдэжэ, республикын кубогта хүртэхын түлөө наадаанай эсэсэй дүнгүүд гаргагдаха байна. Эгээл эрхим һайн бэлэдхэлтэй командын илажа, хүндэтэ шанда хүртэхэ байһандань найдая.

Б.-М. ЖИГЖИТОВ.

ЗУРАГ ДЭРЭ: барилдаанай үе.
М. СУТУРИНАЙ фото.

ГАИ-гай экран

Ноябрь һарын һүүлшын долоон хоногой туршада харгын-транспортна 12 аварн болоһон байна. Тэдэнэй гурбаниинь Загарайн, табаниинь Сэлэнгын райондо үзэгдөө. Эдэнэрэй хахадһаа олониинь баһал һогтуугаар машина жолоодожо ябаһан байба.

Мүнөө эртэ харанхы болодогһоо уламжалан, жолоошод машнныгаа дүтын ба холын гэрэл зүбөөр тааруулан, аяи замдаа ябаха зэргэтэй. Харгын дүримэй энэ пунктые хазагайруулһан жолоошодой гэм зэмэдэ ородогынь мэдээжэ юм бээ. Ноябриин 24-нэй үдэшэ Хяагтын трикотажна фабрикын жолоошон И. Алимасов харанхы һүни харгын захаар ябаһан хүниие дайражархёо. Тэрэнэй Загородный гэһэн харгыгаар гүйлгэжэ ябаха үеэр урдаһаань ерэһэн машиныи жолоошон холын зайдахи гэрэлээрээ тэрэниие һаргаажархёо. Энэ үедэ харгы дээрэ гараһан хүниие харангүй дайражархиһан байгаа. Усалда ороһон ябагаан наһа бараа.

Мүн энэ үдэшэлэн [...]рые хамгаалгын мин[истер]ствын автопредприятии[н жо]лоошон К. Воробьев я[...] хүниие дайруулһан б[...] Тэрэ автобусой бууд[ал] дүтэлхэдөө машнная [...] дуулангүй, урагшаа хара[...]жа мэдээ. Тиигэжэ яба[...] автобусой урдуур [...] дээрэ гүйжэ гараһан [...] дахи һургуулиин һур[...] Щ. Пашые дайраа ха[...] Гэмтэгшэ хүбүүн мүнөө [...]ницада оруулагданхай.

Спиртын заводой хүд[элмэ]ришэн Н. Кушнарев [...]на жолоодохо эрхэгү[й] һаа, Мухар-Шэбэр руу [...]һон харгыгаар ябаһаа[р ...]гын хажуу тээ байһа[н ма]шина ошожо мүргэжэ[...] Эндэ тэрэ гэмтэһэн, [...]наяа ехээр эбдэһэн б[...] Һогтуугаар машина ж[олоо]дожо ябаһан гушан [...] долоон хоногой тур[шада] ГАИ-гай хүдэлмэрилэгш[эд] баригдаа. Эдэнэрэй [...] МВД-гэй ГАИ-гай захи[...]най комиссида эльгээ[г]хэй.

Н. СЕМЕН[ОВ],
ГАИ-[гай]
хүдэлмэрилэгш[эн].

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Һургуулиин директор» — түрүү бэшэг. «Республикын ажалай эршэ» — мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. «Фермэнүүдтэ тэжээл дуталдана» — шалгалтын комиссиин материал. «Хайша хэрэг хандалгые урмашуулга» — Л. Зубковой корреспонденци. Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указууд.

Хоёрдохи хуудаһанда. КПСС-эй райкомуудта. «Хэблэлдэ партийна ёһоор хандаха» — КПСС-эй Прибайкалиин райкомой бюроһоо тэмдэглэлнүүд. «Ажахын тоосоогоор ганса барилга хэхэ бэшэ» — И. Каргановай статья.

Гурбадахи хуудаһанда. Москва шадар болоһон байлдаанай 40 жэлэй ойдо. «Берлин тээшэ илалтын зам эндэһээ эхилээ һэн» —Д. Лелюшенкын статья. (ТАСС). «Агуу илалтаар урмашан» — ТАСС-ай материал. Хилын саанаһаа.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Ажаһуудаг городтомнай» гэһэн статьяе зүбшэн хэлсэнэбди. «Бэе бэеэ ойлголсоод байхадаа» — С. Коробейниковэй статья. «Правда Бурятии» газетын ноябрь һарада абаһан бэшэгүүдэй шэнжэлэл. «50 жэлэй үнгэрһэн хойно» — Е. Сурмачай корреспонденци. «Декабриин афиша»—Н. Виниченковай корреспонденци. Мэдээсэлнүүд, соносхолнууд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Орбита. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 10.05 — Түбэй телевидени болон бүхэсоюзна радиогой хүүгэдэй ехэ хоорой концерт. 10.35 — «Пирогов» — уран һайханай фильм. 12.05— СССР-эй арадай артистка Г. Ковалева дуулаха. 12.25 —Шэнэ һонин (12.30 час хүрэтэр). 15.10 — Дамжуулгын программа. 15.15 — Шэнэ һонин. 15.35 — «Сибирь болон Алас-Дурнын зүгэй нютагууд» — кинопрограмма. 16.30 — «Шатарай һургуули». Разрядтайшуулай класс.

Улаан-Үдэ. 17.00 — Уласхоорондын шэнжэлэл (буряадаар). 17.15 —«Байгал» —мэдээсэлэй программа.

Орбита. 17.50 — «Юность» гэжэ хореографическа ансамблиин концерт. 18.15 — Н. Тихонов. «Үе саг ба харгы замууд» — түрэһөөр 85 жэлэй ойдо. 18.55 — Олон миллион хүнүүдэй ленинскэ университет. 19.30 — 19.45 — Забһарлалга. 19.45 —«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.00— «Дуун хүнтэй үлэдэг». 20.45— Үбэлэй зурагаал. 20.55 — «Багаа газар» (3-дахи фильм). 22.00 — «Время». 22.35 — Останкинодохи Концертнэ студида болоһон залуушуулай үдэшэ. Эдир хүбүүдые Совет Армиин албанда үдэшэлгэ. Дайнай ветерануудтай уулзалга. 00.20 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Орбита. 12.55 — Дамжуулгын программа. 13.00 —«Эжын һургуули». 13.30 — Физикэ. 9-дэхи класс. «Электрын талмай». 14.00 — «Партбилет тухай үгэ». 14.40 — Түүхэ. 7-дохи класс. «Кулиководо болоһон байлдаан». 15.15 —«Броненосец «Потемкин» — уран һайханай фильм.

Улаан-Үдэ. 16.30 —«Солоо» — баримтата фильм.

Орбита. 17.00 — Нэгэдэмэл Араб эмирадууд гэжэ гүрэнэй байгуулагдаһаар 10 жэлэй ойдо. «Берег арабских эмиратов» — телевизионно баримтата фильм.

Улаан-Үдэ. 17.50 — Сон[ос]холнууд. 18.00 — «Экономи[ка], эрдэм наука, ажал хэрэг» гэһэн дамжуулга. 18.40 —[...]баша» — үхибүүдтэ зорюулагдаһан уран һайханай филь[м].

Орбита. 20.00 — «Байгалиие сахин хамгаалха тү[лөө]» баримтата фильмүүдэй про[г]рамма. 20.45 —«Амгалан но[...] согты, багашуул!». 21.00 «М. Равелиин зохёолнуу[д]». 22.00 — «Время». 22.35—«[...] случилось в милиции» — [...] һайханай фильм.

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

УЛАН-УДЭ, ул. ЛЕНИНА, 33, редактор—2-54-54, приемная —2-54-93, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат —2-66-76, отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства —2-64-25, 2-63-86, советского строительства и права—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, информации—2-54-05, перевод—2-54-93, писем и селькоров —2-67-81, корректорская—2-35-95, машинное бюро—2-57-63, фотолаборатория—2-33-61, отдел объявлений—2-65-54

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли.
Н-04792. Заказ № 277. Индекс 50[...]